

Kansanvalistus-seuran toimituksia. I.

Kuinka Suomen kansa tuli
lukutaitoon.

Kirjoittanut

V. P. Ollerson.

~~~~~
Annä Sezelius vanhemman muotokuva.

—•—
Helsingissä,

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjapainossa,

1875.

Suomen Kansanvalistus-seuran Säännöistä.

1 §. Kansanvalistus-seuran tarkoituksena on hyödyllisen, kansan-tajuisen ja helppohintaisen kirjallisuuden toimittaminen ja tämänkaltaisen kirjallisuuden lewittäminen kansaan ynnä tiedon-halun herättäminen muillakin sopivilla keinoilla.

2 §. Seuran jäseneksi pääsee jokainen hyvämaineinen Suomen kansalainen, joka jäsenrahaksi maksaa joko kerrassaan neljäkymmentä markkaa, tahti vuosittain kolme markkaa. Jokainen seuran jäsen saapi kappaleen seuran toimittamista kirjoista. — Jäseneksi ilmoittamisen välittää joko Afiamies tahti Toimikunta. — Kunnia-jäseniä sekä omasta maasta että muualta voidaan myöskin kutsua seuraan.

3 §. Seuran asioita johdattaa Toimikunta Helsingissä. Tähän toimikuntaan walitaan seuran juhlaokouksessa, joka on pidettävä joka kolmas vuosi yhteydessä Syväskylän kansakouluseminarin vuositutkinnon kanssa, esimies ja viisi jäsentä, jotka kaikki kuusi keskuudestaan walitsewat wara-esimiehen ja rahaston hoitajan sekä hankeiwat joweliaan miehen sihteeriksi, jolla niinkään on toimikunnassa sija ja sananwalta. Samoin walitaan juhlaokouksessa kolme warajäsentä.

4 §. Syyskuun lopulla pidetään Helsingissä vuosikokous, jossa seuran vuosikertomus ja vuositili owat luettawat ja jemoiset asiat ratkaistawat, joita ei toimikunta katso woivanja päättää. Ensimmäisessä vuosikokouksessa walitaan wäli-aikainen toimikunta, jonka walitus kestää ensimmäiseen juhlaokoukseen asti.

6 §. Seuran walituksen huojentamista warten määrää toimikunta afiamiehiä maan eri feuduille; mutta missä seuran tarkoitujen harrastusta laweamassa määrässä ilmestyy, woiwat feudun jäsenet yhdistyä eri osastoksi, joka itsenäisemmästi koettaa edistää seuran yhteistä tarkoitusta ja siihen katsoen walitsee oman toimikunnan.

7 §. Afiamiehet tahti osastojen toimikunnat ilmoittawat päätoimikunnalle uusien jäsenten nimet, vastaan ottawat niiden jäsenrahat, lahjat ynnä muut satunnalliset tulot, lähettävät ne päätoimikunnalle ja muuten toimittawat sekä kirjojen lewittämistä että muuta, mitä päätoimikunta tarpeelliseksi katsoo.

Johdanto.

„Herran pelko on wiisauden alku“ Jumalasta on kaikki alkunsa saanut. Hänen tahtonsa sanasta ovat olemattomat ruvenneet olemaan, näkymättömät näkymään. Ei mikään ole itseänsä tehnyt, eikä kukaan omasta tahdostaan tullut. Jumala, ja Hän yksinänsä on kaiken oleennon ja olemisen Isä ja luoja. Waan hän, joka kaiken teki, pani myös töilensä, itsekullekin oman määränsä, jota heidän tulee toteuttaa. Ihminen — niin opettaa meille Jumalan sana — on etewin ja suurin kaikista Jumalan töistä; sillä hän on luotu Jumalan omaksi kuvaksi. Ihminen yhdistää itsensä, ruumiineen henkineen koko hänen allansa olewan mailman ja yhdistysiteenä yhdistää hän Luojan hänen luomisen ja kansa. Hän luomiselle selittää Luojan tahdon ja mietteet ja kantaa Luojalta jälleen kiitoksen ja ylistyksen, muodostaen luontoa Jumalan ajatuksen mukaiseksi ja itseänsä hänen tahtonsa kaltaiseksi. Sillä täydellinen yhdistys Jumalan kansa on ihmiselle määräksi luojaltansa pantu. Ihminen tulee kerran olemaan etewinnä siinä suuressa Jumalan waltakunnassa, jossa kaikki on yhdistynyt luojaansa kunnioittamaan. Tämän suuren kunnian kannattajaksi pitää ihmisen täällä maan päällä kaswatettaman. Jumala on istuttanut ihmispuun juuret tämän näkywäisen maailman peltoon. Täällä sen tulee imeä mehun maasta ja elähtävän woiman ilmasta, jotta se sywään juurtuisi maahan, wälewästi wahwistuisi warrellensa, lewittäisi tuuheat oksansa maan piirin ylitse ja ilahuttaisi kukkain ja suloisella tuoksulla — ja kantaisi terweelliset hedelmät, jotka täydelliseksi tuleentuneena iankaikkisen elämän ilossa kootan. Joh. 4: 36. Wapahtaja opettaa meitä tekemään

puun hyväksi, niin sen hedelmäkin on olewa hyvä, Matth. 33. Waan misä tämä puu on tehtävä hyväksi? Se on tietysti täällä maan päällä tapahtuwa. Se on juuri tämän maallisen elämän tarkoitus ja suuri arwo. Sillä elämä täällä on meille valmistusajaksi annettu suurempaa ja tähdellisempää elämää warten, johonka meidän tulee valmistua. Sentähden tällä maallisella elämällä on niin erinomaisen suuri arwo; sentähden on niin tärkeä mitenkä elämä täällä eletään, päivät päätetään. Maan Jumala on antanut ihmis-lapsille nautittawaksi, sentähden myös tämä maailma ei ole hylättävä, waan käytettävä. Mutta se on Jumalan määräämässä tarkoituksessa käytettävä. Ihmisten tulee maata asua, sen rikkaudet ja aarteet tutkia ja muodostus-työnsänsä niitä hyväksensä käyttää. Hänen tulee järjellensä ja hengellensä kuolleen luonnon elähyttää ja otsansa hiesä sitä kaikkialta walloittaa. Tähän suureen työhön ihminen tarvitsee kaiken neronsa ja woimansa. Hänen on tarwes itseänsä tuntea ja kokea, jotta hän käsittäisi mitenkä ja misä paikassa hänen tulee omaisuuksiansa ja lahjojansa käyttää yhteisen muodostus s. o. siwistys-työn palveluksessa. Maailma on suuri wiinamäki johonka jokainen, oli se mies tai nainen, on työhön kutsuttu. Täällä ei lukaan saa seisoa joutilana, kädet ristissä, itse laiskana, nauttien muitten työstä ja ansiosta. Täällä pitää jokaisen ihmisen päivän hellettä ja kuormaa kantaman, joka sitä ei tee, hän ei hymärrä, eikä myös ansaitse ihmisarwonsa kuunnaa. Hän on tuon hedelmättömän siikunapuun kaltainen, joka ainoastansa maalle on haitaksi ja sen edistymisen esteeksi.

Oppi isämme, Lutherus sanoo: ihmisen pitää tekemän niin ahkerasti työtä, kuin ei Jumalaa olisikaan, waan hänen pitää samassa uskoa, niin kuin ei hänen työtänsä ensinkään tarvittaiji. Tämä on warsin soma ja tosi lause. Sillä samassa, kuin se osoittaa meille meidän inhimillisen maallisen wellwoillisuutemme, niin se ylentää mieltä maasta, räsittawan työn waiwaloisuudesta ja muistuttaa meitä, ett'emme saa

ajatustemme ja työmme kansa maatua tähän näkyväiseen maailmaan; sillä meille on forkiampi ja ylevämpi määrä asettettu, joka aina pitää oleman ensimmäisenä siinä määränä. „Sillä — etykäät ensin Jumalan waltakuntaa ja hänen wanhurskauttansa, niin kaikki nämät teille annetaan.“

Kristuksen opissa on täydellinen tasakohta maallisen ja taiwaallisen välillä. Kummalleki annetaan heidän oikea arwonsa ja paikkansa ihmis elämässä. Kaiken työn, toimen ja nauttimisen alla maan päällä, pitää sydämen hellin rakkauts oleman taiwaallisissa oloissa, ja maalliset toimet ja nautinnot Jumalan sanan ja tahdon määrääminä. Tämä on Jumalan sanan selwä oppi. Tätä pitää jokaisen Kristityn itsekin oppiman. Sillä Kristuksen tahto on, että kaikki hänen tunnustajansa oman oikean asemansa käsittäisiwät. Sentähden myös kirkosamme on täydellinen opin ja tutkimuksen wapaus. Missä kirkko on pysynyt Wapahtajan perustus-aatteissa, siinä hän myös aina on edistänyt tällaista waapaata tutkimusta, niillä woimilla ja niillä waroilla, kuin hänellä on.

Yhteys ihmisen ja Jumalan välillä on mitä sisällisintä ja personallista, kuin olla taitanee. Siinä on henki henkeä vastaan, olento olentoa vastaan. Heidän yhteytensä ei oli, eikä woi olla minkä muun välittämänä, kuin hänen, joka yksinänsä on wälimies, Jeesus. Ei papisto, eikä seurakunta, ei mikään yhtiö eikä kukaan ihminen saa tähän wälimieheksi pistäydä. Tämä on Jumalan sanan, tämä on myös protestanttillisen kirkon peri-ajatus. Koska Wapahtaja lähetti opetuslapsiansa mailmaan ewankeliumia saarnaamaan, antoi hän heille tämän käskyn: „**Menkää siis ja opettakaat kaikkea kansaa,** ja kastakaat heitä nimeen Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen.“ Heidän siis oli ei ainoastansa kansoja kastaminen, vaan myös **opettaminen.** Heidän tuli terveellisellä neuwolla opettaa „**että Jumalan ihminen täydellinen olfi, kaikkiin hywiin töihin sowelias**“ 2 Tim. 3: 17. Tämä oppi, josta näissä lauseissa puhutaan tosin erittäin tarkoittaa uskon oppia. Waan Raamattu käsittää uskon oppia niin

laajalta alalta, että sen pitäisi oleman kaiken opin ja wiisau-
den alku ja perustus.

Se on historiassa kyllin todistettu tekoasia, että uskon-
oppi ja yhteisen kansan lukutaito on kirkon toimesta ensi-alkunsa
saanut; sillä kirkko on juuri tahtonut noudattaa niitä peri-
aatteita, joihinka tässä olemma wiitannet johdattaaksensa ih-
misiä siihen tilaan ja kuntoon, että jokainen itse woisi kytynsä
mukaan olla osallisna ihmiskunnan siwistys työssä ja, erit-
täinki ijankaikkisen elämänsä suhdassa, walita ja määrätä wa-
paan tahdonsa mukaan.

Jumala on rakkaus. Waan rakkauden luonto on täy-
dellinen wapaus. Wapaasti Jumala rakastaa ja rakkau-
desansa antaa hän itsensä alttiiksi ihmiselle, jakaa hänelle
luonnon ja armonsa rikkauden. Waan koska hän näin wa-
paasti rakastaa, niin hän myös waatii ihmiseltä samoten wa-
paan rakkauden, sillä wapaus on rakkauden perustus ja woima.
Ihmisen pitää tietämän että tämä rakkaus on hänen omasa
wallasfansa, hän woipi rakastaa tai wihata Jumalaa. It-
sekkäisesti häntä wastustella tai itsensäkieltävästi hänelle alt-
tiiksi antautua. Kumpiki owat hänen wapaassa wallasfansa.
Waan hänen pitää myös itse tietämän ja tunteman, että hänellä
on tämä wapaus. Tämän wapauden tuntoon, josta wasta
selwä ja wakawa hyvän eli pahan walitseminen syntyy, on
kirkon welvollisuus jäseniään johdattaa. Tämä tietysti ei
woi muuten tapahtua, kuin opin ja neuwon kautta.

Kirkon ensimmäisenä aikakautena, koska hänen päätoime-
nansa oli ewankeliumia saarnata pakanallijille kansoille, tätä
päämäärää koetettiin siten saavuttaa, että jokaista, joka ha-
lusi seurakuntaan yhdistyä, ennen kastetta opetettiin ja neu-
wottiin kristin opin kappaleista. Jos hän nyt tätä oppia
nautittuansa julkisesti tunnusti uskonsa Kristukseen, sai hän kas-
teen. Näitä kastettawia warten kirkko-isiä **Augustino** († 430)
kirjoitti ensimmäisen Katekismuksen. Waan koska kirkko aikaa-
woittaen aina enämmin mailmaantui, niin hän myös luopu-
mistaan luopui omista periaatteistaan. Kirkon tarkoituksena

on voittoa maailmaa. Hän pitikin silmämääränänsä ulko-
naista maailmaa voittoa ja luovutti kansan toisensa perästä
epäjumalistanja, waan hän ei walppaalla warowaisuudella
warjellut itseänjä maailmalliselta hengeltä. Pakanain Ju-
malat tosin häwisiwät, waan heidän rietas henkensjä puikahti
kirkkoon ja saastutti kirkon pyhyttä. Tämä rietas henki oli
kirkon sisäpuolella paljo waarallisempi, kuin sen ulkopuolella.
Ulkopuolella kirkkoa se ilmaisi itsensä pakanallisessa jumalat-
tomuudessa ja epäjumalien turhasja palveluksessa. Waan
kirkon sisäsjä se pukeutui hengelliseen muotoon, kannisti itsensä
kristillisyyden warjolla, hyläten sen woimaa.

Tämä pimeä aikakausi kirkonhistoriasja, joka alkoi jo
wiidennellä woosi sadalla, oli rangaiustus kirkolle siitä, että
hän oli luopunut perustajansa hengestä. Kirkko oli näet,
ruwennut lähetystoimensa awuksi käyttämään miekkoja ja tuli-
rowioita. Hän ulkouaisella wäkiwällalla pakotti ihmisiä yh-
tehtensä. Opiesta ja neuwosta, mielen wakutuksesta ja sy-
dämen undesta synthimisestä, ei juuri mitään lukua pidetty.
Niinkauan kuin tällainen maailmallinen henki kirkossa wällitji,
oli luonnollista, että kirkon oppiwaiikutus supistui niin ahtaalle,
ettei siitä ole puhumistakaan. Ainoat, jotka saiwat wähän
oppia oliwat papit ja munkit. He oliwat kansan ainoat opet-
tajat, waan eiwät hekään pitäneet welwollisuutenansa kansaa
lukutaidolle opettaa. Heidän oppinsa koski ainoastaan ulko-
uaisia kirkoumenoja, pyhiä tapoja, ja koska se oli parhaillansa,
niin se sisälji uskon tunnustuksen, Jumalan kymmenet käskyt
ja Isjämeidän rukouksen. Keisari **Kaarle** suuri, noin w. 800,
tosin oli iuukas siwistyyksen harrastaja, waan hänellä oli
tänsi työ saada siwistyystä jääty-luokille — kansan hywäksi hän
ei ehtinyt paljon waiuttaa. Seuraawina woosi satoina, aina
uskonpuhdistus-aikakauteen asti, kirjallinen siwistys ja luku-
taito pyysi papiston yksin ainoana omaisuutena. Kansan
lukutaitoa ei pidetty ensinkään tarpeellisena, sitä pidettiin
päinwastoin waarallisenaki. Sillä itsenäisesti uskon asioita
tuttia ja arwostella pidettiin suurempana haittana sanankuu-

lioille. Paawi ja kirkonkokoukset määräsivät uskon kappaleet, papit ja munkit niitä kansalle saarnasi ja kansan tuli ainoastaan uskoa näitten totuutta ja autuaaksi tekemäistä voimaa. Ettei kansa itse saisi ruweta kirkon oppia tutkimaan ja sitä Raamatun oppiin wertaamaan, kiellettiin eräässä kirkon kokouksessa, Toulouse'ssa 1229 kansaa Raamattua lukemasta. Papit ja munkit suurella walppaudella walwoivat tämän läskyn noudattamista. Olko se siis kumma, jos kansa tällä tavalla pimenemistään pimeni, joutui tähdelliseen epäuskoon ja wieraantui kirkon omaista hengestä. Waan jos luulisimme, että tämä waltakirkon eli paawikirkon maailmalinen henki kokonaan poisti ja kuolletti Kristusfen kirkon hengen ja woiman, niin me suuresti erehtyisimme. Ei suinkaan. Wapahtajan lupaus opetuslapsillensa, hänen heistä erotesansa, on aina paikkansa pitänyt. Kun se kirkko, joka wakuutti itsensä olewan Kristusfen asian ajajan, ei enää seurannut ja totellut häntä, niin hän herätti yksityisiä henkijä, jotka pyhien Wapahtajan elämässä sanassa, hänen rakkauden ja wapauden ewankeliumia lewittivät. Herralla on aina seurakunnassansa joukko niitä, jotka eivät Baalille, missä muodossa hän ilmesthyneekin, polwiansa notkista. Nämät erikois-henget, eivät woineet hywäksyä, että kirkko, unehduttain warfinaista päämääräänsä, oli pääomaisesti asettautunut ainoastaan yhteisen siwistykfen turwaksi aikakauden raakuutta ja wäkiwaltaa vastaan, ja erosivat sentähden kirkosta. Useat heistä joutuivat harhateille sekä opisja että elämässä, sillä heillä ei ollut mitään luotettawaa johdattajaa eikä myös mitään ulkopuoleista waltaa, jonka ohjausta olisimat woineet noudattaa. Waan muutamat kuitenkin warfin kauniilla ja siunattamalla tavalla koettiwat toteuttaa kirkon periaatetta, joka on ihmisen yhdistys Jumalan kansa wapaan rakkauden kautta. Näitten seasja on etupäässä mainittawa **Baldensit** eli **Ballensit**, jotka uudemman historioitjiansa, Geijemonat'in mukaan erosimat paawin kirkosta jo siihen aikaan, kuin tämä rupefi luopumaan Jumalan sanan johdatuksesta. Baldensit

pitivät alusta alkain Jumalan sanan ainoana opetusnuoranas, jonka mukaan he muodostivat seurakunnallisen elämänsä. He pitivät hellänä huolena seurakuntalaistensa oppimisen ja antoivat jo w. 1100 painaa katekismuksen nuorisowarten. Eräs rikas kauppias, Pietari Baldus, joka sittemmin yhdistyi heidän kansansa, pani suuren omaisuutensa alttiiksi Raamattujen painattamiseksi ja lewittämiseksi heidän seasansa.

Myös Mystiikialaisten seasia harjoitettiin suurella ahkeruudella yksinkertaista uskon oppia. Monta heidän uskoonsa kuuluwia maallikkoia taifuivat sekä lukea, että kirjoittaa, joka siihen aikaan oli warsin harwinaista.

I.

Katolis-aikakausi Suomessa.

Kääntykäämme nyt erittäin katsomaan mitä meidän omasia, rakkaasia isänmaassamme Kristuksen kirkon perustamisen alusta on tehty, uskon opin ja lukutaidon lewittämiseksi Suomen kansassa.

Ajan luonteen mukaan Suomen kansaki, Ruotsin walloittamana sai walita, joko miehen kautta kuolla tai Kristuksen uskoon kääntyä. Cerik IX, joka w. 1157 teki ensimmäisen ristiretken Suomen pakanoita walloittaaksensa, toi kerallansa piispa **Henrikin** tänne, jonka sanotaan täällä saarnanneenki. Waan mitenkä tämä, Englannissa syntynyt pappi lience woinut Suomalaisille saarnata muuten kuin tulkin kautta, on waikea hymmärtää. Ettei kansa paljon häneltä woinut oppia on selwä siitäki, että hän ainoastaan wähän toista vuotta täällä sai waiuttaa, ennenkuin hänen eräs talonpoika, nimeltä Lalli murhasi. Ensimmäiset piispat hänen jälkeensä oliwat muukalaisia eiwättä siis woineet osata suomen kieltä. Muutenki niin tietysti täälläki sama waltakirkon yleinen henki oli waltitsemassa, kuin muualla kirkossa. Kansan opet-

tamifesta pidettiin vähän lukua, pääasia oli ulkonainen to-
mea ja kiiltävä kirkon meno, kaunis messu, koreat alttarit
ja hopealla ja kullalla koristetut pappein vaatteet. Kaikki,
sekä messu että lukeminen Jumalan palveluksessa siki lisäki
tapahui latinan kielessä, ettei kansa siitä mitään hymmärtänyt.
Papit olivat tietysti melkein yhtä oppimattomia kuin kansa
itse, kuin ei pitkään aikaan täällä löytnyt mitään kotimaista
koulua eli oppilaitosta. Tärkeimmät tiedot papeille jaettiin
Turun katedraali-koulussa, jonka perustamis-ajasta meillä
ei kuitenkaan ole warmoja tietoja.

Voppupuolella leski aikaa Suomen kirkolleki walu
hyötyä ulkomaassa, erittäinki Saksan ja Franskan maalla
heränneestä suuremman opin innosta. Sen huomaamme
jo niistä kirkollisista asetuksista, joita piispa, **Hemming**
w. 1352 julkaisi papistolle noudatettavaksi. Erittäin huo-
mauttava on, että Hemming näissä säännöissä määrää
mitenkä papin pitää olemaan puettuna, koska hän katekis-
musta kuulusteleee. Katekismuksen kuulustelemisella hän war-
maan tarkoittaa papin welvollisuutta tutkia, olivatko lapset
oppineet isämeidän rukouksen, uskontunnustuksen ja Marian
tervehdyksen (ave Maria), joita vanhempain ja kummein
piti lapsille opettaman. Pappein siis tuli ainoastaan tutkia
olivatko nämät welvollisuuttansa tähtänneet.

Piispa **Mauno Tawast**, w. 1412—1450, joka epäile-
mättä on etewin Suomen piispoista katolis aikalautena,
myöskään ei woinut edellämaintuista syistä mitään erityistä
waikuttaa kansan walistuksen hyväksi, jos ei siihen woi lukea,
että hän kaikella tawoin koetti edistyttää pappein siwistystä,
josta tietysti myös, ehkäpä wälillisesti kansallekin walu suuri
hyöty. Nimenomaan kansan hyödyksi on luettava, että hä-
nen piispuutensa aikana perustettiin 12 nutta emäseurakuntaa,
joihin kaikkiin myös kirkot rakennettiin. Siihen aikaan ei
ollut maanteistä paljon puhumista Suomessa, eiwät suuret
herrat, ja siis ei piispakaan, joka oli suurin kaikista, woinut
waunuilla ja monella hevosella muutamassa päiwässä ajaa

rehottaa maan poikki ja pitkin. Kiittivät jos jilloin tällöin saivat nousta alas hevosen selästä ja huonossa talonpojan kärkyisä waiipunuttaa ruumistansa ja wäsyneitä jäseniänsä lewättää. Milloin heidän täytyi wessillä wenheisjä, jalan sa-loisja matkustaa. Se oli waikea kulku, waan kuitenkin Piispa Tawast teki monta tällaista waiwaloista retkeä, seurakuntain tilaa, pappein oppia ja kätystä tutkiaksensa n. k. piispan kärkeisjä.

Wuonna 1441 pidettiin suuri kirkonkokous Söderköping'in kaupungissa, jossa muun muassa määrättiin Isä meidän rukous, Enkelin terwehdys Marialle ja Uskon tunnustus, joka sunnuntai luettawaksi kansalle äidin kielessä, siis Suomesja suomeksi. Mitenkä Mauno Tawast lienee walvonut tämän säännön noudattamista, emme tarkoin tiedä. Waan warma on, että niissä säännöissä, joita piispa **Mauno Stjernfors** t. Särkilahdi (1489—1500) w. 1492 antoi, tämä sama jo Söderköpingissä tehty päätös uudistetaan ja Suomen pappeja ankarasti waaditaan sitä noudattamaan. Jokaisella papilla piti nämät kappaleet olesman kirjoitetuna **Kansan Kielellä** ja niitä hänen tuli joka sunnuntai saarna tuolilta lukea, että kansa ne oppis ja käsittäisi ulkomuistista — siälwusta ei vielä ollut puhettakaan.

Oli kolme sataa vuotta Kristuksen kirkko oli ollut isänmaasjamme olemassa, ennenkuin siihenkään määrään jouduttiin, että nämät ensi alkeiskappaleet maan omalla kielellä opetettiin! Waan ei se ollut ainoastansa täällä niin, se oli, kuten jo siihen olemme wiitanneet samaten koko katolis-waltakirkossa. Et'ei Jumalan sanan henki ja woima siis woiut waiuttaa kansassa on ihan luonnollista; „ **sillä usko tulee saarnan kautta, waan saarna on** (pitää ainaki olesman), **Jumalan sanasta**“. Mikkämme kuitenkaan luulko, ettei kirkko katolisaiakautena enjinkään mitään hywää waiuttanut kristillisyyden ja siwistyyden hyödyksi. Päinwastoin, se wai-kutti paljonki yhteisen siweellis elämän alalla. Eräs Olawi Magnus, joka tyntymättömyydestä uskonpuhdistuksen kansja

siirtyi Romaan, toimitti siellä w. 1550 „historian pohjoisista maista“ jossa hän erittäin ylistää Kristillishyden siwistyttywää vaikutusta Suomalaisissa. Kirkkokuri kowasti rankaisi julkista Jumalattomuutta, esti murhaa ja muita paheita. Uskityiset hurstkaat seurakunnan opettajat voivat myös sen opin mukaan, kuin heillä oli, koska heillä myös oli oikeus lukea Raamattua, hywillä uenwoilla johdattaa ja lohduttaa hätäntyneitä ihmisparvoja heidän autuuden asiassansa. Niin oli myös katolis-aikakautena kirko kuitenkin meidänki maassa huutawan ääni korwessa, joka helmaansa kokoji Suomen kansan hengellisesti isoowaisia sieluja ja jakoi heille lohdutusta elämän murheissa ja kuoleman tuskassa, Jesuksen Kristuksen nimesjä.

II.

Uskonpuhdistuksen aikakausi.

Woipi sanoa meidän kirkomme katolis-aikakaudesta, että se oli pitkä, vuosisatoen läpi kestävä aamu hämärä, joka ennusti päiwää, ehkä auringon selwää kirkkautta ja suloutta ei vielä näkynyt. Sen woima jo kuitenkin salassa waiutti peittäwien pilwein takaa. Waan koska sumut haihtuivat sen läteiden lämpymästä, niin se sitä suuremmalla suloudella walaisi wuoret ja laakset, muutti karkian maan wiheriöitsemäksi kedoksi ja kukoistawaiseksi niitiksi. Se oli Jumalan sana, joka wapautettuna ihmismielten kahleista, hajotti sumupilwet ja pani armon auringon tähdessä woimassansa ja kirkkaudessansa armon taiwosille loistamaan ja lämmittämään. **Tohtori Martti Lutherus**, eräs köyhä munkki Saksan maalla, oli se mies, jonka kautta Jumala nyt kirkon alalla loi uuden walkeuden. Lutherus tosin ei tehnyt muuta, kuin pani jälleen kynttilä-jalalle, sen suuren kynttilän Jumalan sanan loistamaan, joka niin monta vuosisataa oli ollut wahan alla peitosssa. Waan siinäpä oliki kyllä yhden miehen työksi ja ikuiseksi kunniaksi.

Saksan maalla uskon puhdistus sai alkunsa suuren osan sivistyneen kansan syvästä vaatimuksesta, että paavilaiskirkon papiston väärin käytetty suuri valta ja silmiin pistävimmät virheet opissa, ja erittäinkin synti=anien myhminen tulisi poistetuksi. Lutherus oli siis siellä osaksi paraitten kansalaistensa äänen kannattajana, ehkä hän tosin paljon syvemmältä ja laajemmalla käsitti toimensa, kuin kukaan muu. Waan myös ne, jotka häntä eivät oikein voineet käsittää, kuitenkin seuraivat häntä ja olivat avullisina hänen toimesiansa. Tämä oli erittäin hallitsiain ja ylimysten laita. Ruotsissa, josta Suomenmaa sai uskonpuhdistuksen, kuten hän oli uskonki saanut, oli asia kokonaan toisin. Kanssa sekä Ruotsissa että Suomessa, oli tyytymäinen kirkollisten olojensa kanssa, eivätkä mitään muutosta ikävöineet, eikä myös paavilais kirkon saastaisuus ollutkaan täällä niin suuri, kuin likempänä Roomaa. Se oli myös luonnollista, että kansa rakasti papistoansa, joka niin useasti oli ollut hänen puollustajansa kaikenlaisista itsevaltaisuutta vastaan, hänen neuvonantajansa elämän mutkissa ja lohduttajansa raskaina murhe-aikoina — joita oli ollut — ja edelleenki syntyi monta. Uskon puhdistus täällä kävi ylhäältä alaspäin. **Rustaawi Baasa**, jonka oli onnistunut vapauttaa Ruotsin valtakuntaa Tanskalaisten orjuudesta, valittiin Ruotsin kuninkaaksi. Hän oli Lyybekissä ollessansa kuullut Lutheruksen uskonpuhdistuksesta, kuninkaaksi tultuansa päätti hän samaa tointa matkansaattaa omassa valtakunnassansa. Tähän aikaan pohjoisilla mailla vielä ei ollut mitään yliopistoa *). Ne jotka halusivat suurempaa oppia läksivät ulkomaille, erittäin Pariisin, Florens'in ja Saksan maalle. Näissä yliopistoissa olivat meidänki katolisajan piispat käyneet. **Rakki** weliestä **Olawi** ja **Lauri Vietariupojat** Ruotsista, olivat juuri siihen aikaan, kuin Rustaawi sai Ruotsin valtioistuimelle palkanneet Saksan maalta, jossa he olivat olleet Lutheruksen

*) Upsalan yliopisto oli kuitenkin jo 1476 perustettu.

oppilaina. Nämät tietysti olivat kofonaan voitettut uuden opin aatteilta. Näiltä Kustawi tutki Lutheruksen oppia ja hyväksyi sitä. Hän antoi heille luvun oppiansa lewittää. Niin alkoi muodelta 1523 uskonpuhdistuksen oppi, jonka perustus aatteena ovat: 1) Jumalan sana on ainoa ojenuusnuora opille ja elämälle ja 2) autunden perustus on wanhurskaus uskon kautta, koto Ruotjin waltakunnassa.

Suomesa tätä oppia enstiksi saarnasi **Pietari Särki-lahti**, joka niinikään oli Lutheruksen oppilas. Kuningas kofrotti Turun piispa istuimelle w. 1528 erään Suomalaisen miehen, nimeltä **Martin Skytte**, joka itse Lutheruksen oppilaana Wittenbergissä oli rakastunut uskonpuhdistuksen oppiin. Hän paluumatkallaan käwi Ruotjissa ja voitti siellä kuninkaan suosion. Wuonna ennenkuin Skytte läksi Ruotjista, pidettiin siellä, 1527 waltiopäiwä Westeråsin kaupungissa, jossa aineeemme koskewassa suhdassa määrättiin, että ewankeliumi piti puhtaasti Jumalan sanan mukaan saarnattaman. Niin myös uudistettiin Söderköpingissä annetut säännöt, niistä kappaleista, joita äidin kielessä piti kansalle opetettamaan. Kirkonkofous Örebrossa, jota pidettiin pari vuotta myöhemmin, wahwisti nämät Westeråsin tehdyt päätökset. Papiستo tässä tilaisuudessa jo myös julkaisi toiwonsa, että kansaa uenwottaisiin kirkonmenojen oikeasta merkityksestä ja turhat epäjumaliset tawat jätettäisiin pois. Wuonna 1544 poistettiin latinan kieli Jumalanpalveluksesta Ruotjissa, ehkä lienee vielä wiipynyt muutamia vuosia ennenkuin tämä terweellinen järjestys Suomesa pääsi täyteen kuntoon.

Martti Skytte oli hurskas ja innokas esimies Suomen kirkolle. Waan hänen tärkein huolensa oli, että seurakunnat saaisiwat kelwollisia opettajoina, hän siis ei ehtinyt wälittämättömästi paljon toimia erittäin kansan hyväksi. Hän lähetti lahjakkaita nuorukaisia ulkomaille, erittäin Wittenbergiin oppimaan. Näistä oli yksi, joka oli kohoowa Suomenmaan opetusisäksi. Hänen ikuisesti kunnioitettava nimensä on:

Mikael Agrifola.

Hän syntyi Pernajan pitäjässä Uudellamaalla ja valmistui pappisvirkaan Wittenberg'in yliopistossa, josta hän palasi hyvillä todistuksilla Lutherukselta ja Melanchton'ilta. Hän käsitti sen suuren totuuden, että kansa, joka ei osaa lukea on mahdotoin sivistyttää. Kaa'at ja taiwuttamattomat olivat siihen aikaan pohjois-kansain kielet, waan erittäinki suomen kieli. Agrifola tätä kieltä ei kuitenkaan ylenkatsonut, eikä pitänyt sitä mahdottomana kirjakieliksi taiwuttaa. Koulu-rehtorina ollessansa Turussa, rupeji hän suomalaisia kirjoja toimittamaan. Tämä toimi siihen aikaan ei ollut suinkaan huolea. Kirjat piti Tukholmassa painaa, sillä meidän maassa ei vielä sataan vuoteen löytnyht kirjapainoa. Wuonna 1543 ilmestyi Agrifolan ensimmäinen kirja: „**Katekismus.**“ Sitä senraji, „**Rukous kirja Bibliasta**“ ja „**Uapis kirja.**“ Nyht ei kulunut enää monta vuotta ennenkuin suomalaisetkin saivat Jumalan sanan omalle kielellensä käännettyiksi. **Uusi Testamentti** ilmestyi w. 1548. Nyht oli Agrifolan hellästä huolesta suomen kansalla Uapis kirja, joka on kaikkein kirjain awain ja Uusi Testamentti, kaikkein kirjain kirja. Muutamaassa wuodessa tämä yksi mies oli tehnyt suomen kansaa äärettömän rikkaaksi, sillä hän oli näillä kahdella kirjallansa, niinkuin wiisas rakennusmestari laskenut ijanikkisiksi pshywäisen perustus kiven koko suomen kansan henkiselle sivistykselle. Waan Agrifola kirjallisuus toimesansa ei vieläään lewännyt. Seuraawina wuosina hänen toimestaan lähti perätysten: „**Käpikirja kasteesta ja muista kristikunnan menoista,**“ „**Messu eli Herran Ehtoollinen**“ ja vielä joitakuita käännöksiä Wanhasta Testamentistäki.

Pispa Skytte'n kuoltua jaettiin Suomenmaa kahteen hippakuntaan. Kuningas määräji Agrifolan pispaksi Turun- ja **Paawali Juusteniu** Wiipurin hippakuntaan. Sopiwimpia miehiä kuningas ei olisi woinut näihin wirkoihin löytää. **Wollemmat oppineita, hurškaita ja kansan sivistyksen hellää har-**

rastajoita. Agrikola ei saanut monta vuotta pispana waikuttaa, hän kuoli jo 1557 *), paluu matkalla Moskowasta, jossa hän käwi kuninkaan lähettiläisenä. Waan jos hänen waikutus-aikansa oli lyhyt, niin se oli sitä siunattawampi. Hän piti suuren huolen kansan opettamisesta, kehoitti kehoittamistaan pappeja kansalle katekismusta opettamaan ja kyselykysymysten kautta tutkimaan mitenkä, erittäinki nuoriso sitä oppi ja hymäräsi. Uuden Testamentin esipuheessa hän walittaa, että moni pappi on niin laiska, jott'ei hän wiitsi walmistaa saarnaansa eikä myös opettaa kansaa Jämeidän rukousta, wielä vähemmin muita uskon-opin kappaleita. Samassa esipuheessa hän myös sanoo: „papin tärkein toimi on opettaa kansalle Jumalan sanaa ja katekismusta“.

Että myös pispä Juusten oli innokas kansan siwistykseen harrastaja, huomaa sekä hänen wirka- kuin myös hänen kirjallisesta toimestansa. Hän lähetettiin kuninkaan asioissa Moskowaan, jossa hän heitettiin wankuteen. Wankuteensa kesti kolme vuotta. Täällä hän wietti aikaansa kirjain tekemisellä. Muun muassa hän kirjoitti katekismuksen, „Suomen kielin tutkittu, uudistettu ja jumalisten rukousten ja kiitos sanain kanssa ennätti ja wiisaudella koottu, fangiukseksi ollessa“. — Tällainen katekismus oli jo kansalle suuresti tarpeellinen, sillä pappein kokouksessa Tukholmassa 1569 oli säädetty, ett'ei kukaan saisi käydä Herran Ehtoollisella, jos hän ei vähintäänki taitanut Jumalan hymmenet käskyt, uskon tunnustuksen ja Jämeidän rukouksen. Nämät säännöt saivat wielä wäkewämmän wahwistuksen siinä uudessa „**Kirkko-järjestyksessä**“ w. 1571, joka Uskon opin ja lukutaidon suhteen sisälly samat hylämainitut waatimukset. Pappesja siinä

*) Agrikolan jälkeen Turun pispä-istuimelle määrättiin eräs ruotsalainen mies, Follingius, josta ei ole juuri mitään hywää sanottawaa, eikä ansaitse ensinkään tulla mainituksi, jos ei hänen ilkeytensä tähden. Hän näet mainitaan saaneen päähänsä sen typerän ajatuksen, että hän muka kokonaan poistaisi Suomen kielen ja pahoittaisi suomalaiset Ruotsin kieltä oppimaan ja puhumaan! Hän pantiinki pois wiralta w. 1563 ja Juusten muutettiin pispaksi Turkuun, jossa hän kuoli 1576.

erittäin muistutetaan, tutfimaan Janankuuliainsa uskonopin määrää, hffityhesjä ripisjä, koska he aikowat Herran Ehtoolliselle. Tämä rippi tapahtui katolisajan tawan mukaan kirkossa. Pappilla oli korkea tuoli jossa hän istui. Jokainen, joka halusi käydä Ehtoolliselle tuli wuorostansa papin luokse ja nyt alkoi kyselyminen ja neuwominen. Kirkkolaki sääji, että papin piti tuleman, tunnin aikaa tai vähintäänki puolen tuntia ennenkuin Jumalan palvelus alkoi, tätä hffityistä rippii toimitettavaan. Opia vaatimus tosin ei ollut suuri, waan tutfimiseen aika oli kuitenkin vielä vähempi, warjinki wäkrifkaimmissa seurakunnissa. Yhtä suurta, miltei suurempaa tosihyötjä lienee se tämän Kirkko-Järjestyksen sääntö waiuttanut, joka määräsi, että pappin piti katekismusta eri saarnanojassa selittämän ja muutenki saarnoisjansa opetufiansa liittää katekismuksen kappaleihin. Bispoja K. J. waatii käräjäretkifillänsä silmällä pitää näitten sääntöjen, ja erittäinki mitä katekismuksen oppiin tulee, tarffaa noudattamista.

Ensimmäinen pappeinkokous tänä aikafautena pidettiin Turussa w. 1573. Tässä kokouksesja oli papiston huolellisna keskustelu aineena yllämainitun Kirkon Järjestyksen säännöt. Niitten käytännöllistä toimeen panoa pidettiin warjin tärkeänä. Erittäinki mainitaan paaston aikainen katekismus kyselyminen, jota luultawasti siten pidettiin, että pappi käwi kotona Janankuuliattensa luonna heitä kuulustelemassa ja neuwomasja — siis ensi alku meidän wieläki woimassa olewiin kinkerilukufijoihin.

Näiden sääntöjen noudattaminen lienee kuitenkin monessa paikkakunnassa ollut melkein tyhdyttämätöin, koska piispa **Gerik Gerikinpöika** *), joka seurasi Juusten'ia wirassa, useassa kiertokirjeessjä uudistaa näitä päätöfjiä ja sääntöjä, ja muistuttaa pappeja niiden noudattamisen tärkeudesta. Hänelle oli myös suotu itse nähdä niitä kauniita hedelmiä, joita Agrikolan alottama ja hänen jatkama kylwönsä kantoi.

*) Ericus Erici.

Cerik Cerikinpoika oli piispana Suomessa, eräänä myös kirkonki alalla varsin lewottomana aikakautena. Kuningas Johan III oli rakastunut paawilaisuuskuoon ja tahtoi muodostaa Ruotsin waltiokirjkoa tämän uskon kaltaisekji. Tätä muutosta warten antoi hän toimittaa uuden, katolisuuskon mukaisen messu-kirjan, joka uudestaan elähytti ne jo laulkaudetut turhat kirkonmenot. Tätä uutta messu-kirjaansa kuningas koetti kaikella tawoin saada seurakuntiin seurattawaksi. Hän toivoi Cerik Cerikinpojasja tawanneen miehen, joka olisi halullinen tätä asiaa Suomessa ajamaan — ja kuningas ei liekkään kokonaan pettynyt. Cerikki Cerikinpoika sai ainaki tämän asian tähden paljon kärkeä Juhanan jälkeen seuraajalta waltioistuimella, **Kaarlo IX**, joka kirkonkokouksessa Upsalassa, 1593 antoi wahwistaa uskon puhdistuksen ja ewankeliumillisen opin. Mitenkä suuresti piispa Cerik lienee ollut syhllinen siihen syhtökseseen paawilaisuudesta, jota häntä vastaan tehtiin, on waikea sanoa, waan hänen piispallinen waiikutuksensa ainaki taittaa syhtökseltä tutkaimen. Johana III oli, huojentaaksensa uskonmuutostansa, jälleen yhdistänyt Suomen molemmat hippakunnat ja pani niiden ylimmän hoidon tuon mainitun miehen käsiin. Parempiin käsiin Suomen kirjko tnskin olisi woinut joutuakaan. Piispa Cerik Cerikinpoika oli hurskas ja oppinut mies. Ne wainot ja rettelöt, joita hän kuningas Kaarlo IX:tä sai kärkeä eiwät warmaan olleet hänen sijälliselle ihmisellensä haitaksi, waan hyödyksi. Sen huomaamme hänen siunattawasta waiikutuksestansa. Hänen kirjallinen toimensa alkoi wasta hänen wanhemmalla ijän puolella. Wuonna 1614 toimitti hän suuremman katekismuksensa, joka sisälsi 505 siwua paitsi esipuhetta, jossa hän antaa parhaamat neuwot katekismoon opettamisessa. Tämä katekismus sisältää Lutheruksen katekismuksen pääkappaleet, jotka syhntertaisesti selitetään. Muutamia vuosia jälkeenpäin hän toimitti wielä toisen lyhyemmän katekismuksen, jota pitkän aikaa käytettiin koko Suomenmaassa. Ensimmäisen katekismuksensa esipuheessa walittaa piispa, että hän

itse katjastus retkillänjä on huomannut, sekä vanhempain että lasten hymmärtämättömyyttä ja epätaitoa uskon opisja. Useat taitawat warjin wäjä tai ei ensinkään wastata kshymyksiin ja muutamat owat niin „tuhmat“ ja taitamattomat, ett'eiwät taida lukea ja wielä wähemmin hymmärtää uskon opin pääkappaleita. Postillansa (ilmestyi ww. 1621—25) esipuheessa sitä wastoin, lausuu hän lukutaidosta ja uskonopin käsityksestä maassamme kokonaan toisin. „Nyt on“ sanoo hän „suurin osa kansasta oppinut lukemaan katekismusta ja myös käsittämään kshymyksiä ja wastauksia, sekä suuremmissa että wähemmissä katekismuksessa. Moni on myös oppinut itse lukemaan kirjaa niitten Aapis-kirjain avulla, joita heille on lähetetty“. Meidän ei ole syytä epäillä, että tämä kiittäwä lause olisi teeskennelty eli wähemmin toden mukainen. Meidän tulee ainoastaan huomata, että vaatimukset siihen aikaan oliwat melkoisesti toisenlaiset kuin meidän aikana — ja wieläpä ainoastaan sata vuotta myöhemminki. Tämä, piispa Cerikin lause, Suomen kansan alkawasta lukutaidosta ja uskonnollisesta edistymisestä, on warjin ilahuttawa ja kaunis todistus tämän kansan mahdollisuudesta siwistystä vastaan ottamaan, ja sisältää rikkaat lupaukset tulewaisen siwistykseen kehitymisestä. Jkuinen on niitten miesten kunnia Suomen siwistyshistoriasja olewa, jotka kylwiwät tämän siwistykseen ensimmäiset siemenet tähän raakaan ja karbiaan maahan: Mikael Agrikola, Paawali Junsten ja Cerikki Cerikinpöika!

III.

Siwistys alkaa perehtyä Suomesja.

Ulämainittujen miesten tointa siwistykseen alalla, woipi werrata kasken raiwaamiseen. Heidän työnsä oli kuin kirween kaloke metsässä, koska puita hakataan ja lewitetään kaskipaikalle ja fitte tuleen sytytetään. Tuli oli täälläki jo sy-

tytetty. Waan niinkuin pelto vielä sillä ei ole walmis, että metsä on poltettu pois, niin ei vielä Apiskirja ja Katekismuskaan riittänyt kansan walistuksen työn täydellisyhdeksi. Siihen tarwittiin vielä paljo, paljo enämpi. Pieni alku — ehkä tosin kiitettävä ja hywä, oli wasta tehty. Kiwet olivat vielä maasta kairwettawat, puiden juuret kiskottawat, ojat kairwettawat, ja maa tarkoin kynnnettävä ennenkuin siitä woi hywää hedelmää toivoa. Se on tosi, tämä työ ei ole ainoastaan kerran tehtävä ja maa sitte rauhaan jätettävä, se on päinwastoin, tämä sama työ, aina uutteruudella pitkitettävä. Waan se on kuitenkin kerran näin alotettava ja alustansa kehittävä. Meidän tulee kiitollisuudella todistaa, että ne miehet, jotka 17:nnessä wuosisadalla Suomen kirkkoa pispoina hallitsiwat, myös hellällä huolella walwoiwat kansan walistusta.

Tämä seikka on sitä huomattawampi, koska ne miehet joiden käsiin isänmaamme henkinen edistyminen nyt uskottiin, eivät olleet Suomalaisia syntyperältänsä. He kuitenkin yhteisen sivistyksen kannattajina Suomessa wähitellen suomistuiwat ja heidän vaikutuksensa tuli Suomen kansalle suureksi siunaukseksi. Kansallisuus ja nimen omaan kansallinen sivistys oli siihen aikaan tuntematon aate. Sivistyksen kannattajat koettiwat sivistystä kehittää yhteisen sivistys luonteen mukaisesti ja tämä oli yhtä luonnollista, kuin yleisen aseman kannalta katsoen oikein; sillä siemen on ensin hankittawa ja maahan kylvettävä, ennenkuin sen hedelmää woi nauttia. Waan kaswin kasuttua sitä pitää koettaa kotimaan luontoon ja ilmaan tawuttaa, jotta se kestäisi ilman myrskyt, hallan ja helteen. Sen pitää tulemaan kotimaiseksi kasweeksi, eikä saa wieraana wieraassa maassa kitua kunnes se — kuolee.

Kuningas **Rustawi Adolffi** määräsi, Cerif Cerikinpojan kuoltua, Turun pispaa istuimelle erään ruotsalaisen miehen, **Jisak Rothowius'**en. Hän kohta, wirkaan astuttuansa rupeji suurella huolella hippakuntaansa hoitamaan. Siitä todistawat hänen neljä eriaikoina antamat sääntönsä papeille. Hän koetti erittäinkin eleyttää R. J. w. 1571 noudattamista;

waan liifäsi näihin myös omia määräilmiä. Warfin ankaraasti hän waati katekismuksen oppimista. Tämän opettaminen lapsille oli lähinnä vanhempain ja kummein wellisfuutena. Sentähden hän myös käskee pappeja tarkoin tutkimaan niitten lukutaitoa, jotka tahtowat mennä naimiseen, ja ei olla hellempi niiden kanssa, kuin rippilasten ja kummeinkaan. Katekismus kyselmiä piti ahkerasti pidettämän, erittäin rippiwäen kanssa, warsinki paaston aikana. Se jo perehtynyt tapa Suomesa, että papit käwiwät sanankuulijainsa kodissa kristinoppia tutkimassa, ei miellyttänyt Rothowius'ta ja hän koki sitä ensi alussa poistaa. Waan koska hän huomasi tämän tässä maassa omituisen tawan rakkaaksi, sekä papeille että sanankuulioille, jätti hän sen olemaan ja määräsi tarkemmin, mitenkä näitä piti pidettämän, että niistä olisi hyötyä ja ei häiriötä kristilliselle opille ja elämälle. Rothowius piti pappein kokouksia mil'tei joka wuosi, joissa tärkeimpänä keskustelu-aineena oli, mitenkä parahiten yleinen oppi ja walistus saataisiin kansassa lewiämään. Tiheillä katsastus-retkeillänsä hän tarkoin tutki, mitenkä papit olivat wellisfuuttansa täyttäneet ja myös mitenkä halukkaasti kansa oli oppia vastaan ottanut.

Bispa Rothowius'en aikana ja hänen tehokkaasta toimestansa suomalaiset saivat omalla kielellänsä koko Raamatun. Ne miehet, jotka tässä siunatussa ja waikeassa työssä olivat osalliset, owat: Tuomiorowasti Eskil Peträus, Profesjori Martti Stodius, Prowasti Henrik Hoffman ja Kirkkoherra Matth. Faworinus. Piipia painettiin Turholmassa ja ilmestyi 1642. Samana vuonna perustettiin myös Rothowius'en toimesta ensimmäinen kirjapaino Suomesa Turkuun. Rothowius'en loistawampana työnä lienee kuitenkin pidettävä, että hän hynä maan kuuluisa kenraali kuwernööri, kreivi Pietari Brahe, lehoitti kuningatarra Kristinaa, muuttamaan sitä ainoastaan kymmenen vuotta vanhaa luftiota Turussa, Akatemiaksi. Niin sai rakas isänmaamme oman yliopistonsa, jossa Suomen nuorukaiset nyt woiwat koti-

maassa tieteellistä oppia nauttia, tarvitsematta, kuten tähän asti välttämätöntä oli ollut, sitä vierailta mailta etsiä.

Täten alkoi Suomenki maassa yleinen valistus ja siivistys perehtyä. Rothowius kuoli korkeassa iässä w. 1652.

Yhteisen valistuksen harrastajoina olivat myös molemmat Rothowius'ta lähinnä seuraawat pispat, **Estil Westräs**, joka ehkä ruotsalainen, kuitenkin oli oppinut oivakki suomalaiseksi, myös kielen puolesta; waan vielä enemmän **Johannes Terferus**. Hänen waiikutusaikansa Suomessa ei ollut pitkä, waan hän tällä lyhyelläki ajalla ehti osoittaa, miten rakas kansan valistus hänestä oli. Pappien kokouksessa w. 1660 määrättiin, että katekismus piti selitettämän eri n. k. aamušaarnassa ja kohta saarnan jälkeen piti kyselemisen tapahtuman. Papin tuli kyselemisen alla myös opettaa sanankuulioita vastaamaan ja selittää kappaleet raamatunlausuilla. Yksiä ja samoja kappaleita piti kerrottaman 3 tai 5 kertaa, kunnes pappi huomasi kansan niitä käsittävän. Tämän säännön terweellisyys on silmin nähtävä. Sillä monikertaisen kertomisen kautta oppi tietysti tuli aina warmemmaksi ja selemmäksi.

IV.

Johannes Gezelius wanhempi ja nuorempi.

Olemme kutsuneet edellä silmäiltä aikalautta siivistyksen perehtymisen alku aikakaudeksi Suomessa, siitä syystä, että Turussa perustettiin Opiopisto ja kirjapaino, jotka kumpi olivat välttämättömät yleisen siivistyksen toteuttamiseksi isänmaassamme, kuten kaikkialakin.

Tämän kappaleen päällekirjoitus osoittaa, kutka ne miehet olivat, jotka täällä sillä jo lasketulla perustuksella pääomaisesti valistuksen kallista työtä edelleen edistyttiwät ja lewittiwät. Ne olivat **Isä**, jonka muotokuva kaunistaa tätä „**Valistus**”

seuran" ensimmäistä viikkoa, ja poika, kumpiki nimeltä **Johannes Gezelius**.

Johannes Gezelius vanhempi, syntyi w. 1615 Romfertonan pitäjässä, Ruotsin maalla. Hän oli, kuten moni muuki etewä mies, joka kirkaasti loistawilla kirjaimilla on nimensä meidän sivistyshistoriaan kirjoittanut, talonpoikaista jäätä. Maisteriksi tultuansa siirtyi hän Tarton äsken perustettuun yliopistoon Wiwinmaalla, jossa hän myös sittemmin tuli Kreikan ja Jumaluus tieteen professoriksi. Muutamia vuosia myöhemmin korotettiin hän Wiwin maan superintendentiksi tai piispaksi ja sieltä w. 1664 Turun piispanistuimelle. Gezelius'en vaikutus niissä wiroissa, joissa hän tähän saakka oli ollut, oli tyllin osoittanut sekä hänen teellistä että käytännöllistä tyyhänsä. Kumpakin tulee Suomalai sten aina kiitoksella muistaa. Ehkä Gezelius oli ruotsalainen synnyltään, niin hän kuitenkin täällä suomistui ja uhrasi ilolla ja uutteruudella suuren oppinsa ja henkensä rikkaat lahjat uuden isänmaansa ja uusien kansalaistensa henkiseksi walistukseksi ja edistyttämiseksi, kuten seuraawilla sivuilla saamme nähdä.

Mainitsimme jo yllä erään piispa Cerif Cerikinpojan lauseen hänen postillansa esipuheessa, että Suomen kansa jo hänen aikansa oli si jotensaki yleisesti taitanut lukea. Sotaiset ja onnettomat ajat lienerät waukuttaneet, että tämä alkawa luku-taito keskeytyi ja hämmentyi. Sillä piispa Terferus walittaa kohta tänne tultuansa, kansan tyhmyyttä ja typeryyttä luku-taidossa. Joku wawawa perustus ja hywin itäwä siemen lienee kuitenkin entisistä ajoista ollut kansassa jällellä, koska sama piispa ainoastaan 4 vuotta myöhemmin katekismuksensa selityksessä lausuu seuraawalla tawalla: „Pohjanmaalla, wawunki pohjoisimmissa suurissa pitäjissä, sekä suomalaississa että ruotsalaisissa seurakunnissa, kuten myös Ahwenanmaalla ja muutamissa pitäjissä ruotsalaisessa saaristoissa“ (Turun etelä puolella olewaa saaristoa) on Jumalan armon ja pappein ahkeruuden kautta, kansa niin edistyt-

nyt lukutaidossa, että melkein kaikki, jotka ovat kahden tai kolmentymmenen vuoden alla, taitavat lukea kirjasta äitinkieltänsä, katekismusta, ewankeliumit ja wirsikirjan“.

Täällä oli siis jo jonkimoinen lukutaito ja siitä seuraava valistus kansassa olemassa, kuin pispä Gezelius w. 1665 rupefi Turun hippakunnan esimieheksi. Hän oli jo entisessä hippakunnassansa suurella utteruudella taistellut yleistä raukkuutta vastaan ja oli siis jo siwistyksen lewittämisesä tehnyt monta kokemusta, jotka nyt tulivat hänen uuden hippakuntansa hyödyksi. Kohta tänne tultuansa, rupefi hän walmistamaan itseänsä uudella waiikutus-alallansa miehentawoin waiikutamaan. Tämä walmistus tietysti myös waati miehen täyttä tahtoa ja jäntewyyttä. Sillä ei ainoastansa kaikki olot olleet hänelle ihan oudot, waan myös papisto, kansa ja erittäinki kansan kieli. Waan mitä mies rehellisesti tahtoo, sen hän myös tawallisesti woipi. Niin Gezelius'kin kohta koteutui uudesä ijänmaassansa ja oppi kansan kieltä hymmärtämään ja käyttämään. Ensimmäisesä kiertokirjessä, jossa hän ilmoitti aikomuksensa pispantutkintoja pitää, lausui hän tahtonsa olewan, että kaikki seurakuntalaiset, sekä wanhat että nuoret olisimat tutkinnoissa saapuwilla, jotta heidän edistymistänsä kristinopissa voitaisiin tutkia, joka juuri onki tutkinto-retken pääasia. Papeilla pitäisi oleman walmiina „rippikirjat“ taikka ainaki luettelot kaikista niistä, jotka taifimat lukea. Talwella w. 1666 teki Gezelius ensimmäisen katjastus-retkensä laajasä hippakunnassansa. Kirjeessä kreimi Brähelle, hän lausuu tyhnywäisyydensä lukutaidon tilaan Pohjanmaalla. Hän sanoo erittäin Kajaanin läänistä, joka oli kreimin lahjoitus maa, että talonpoikainen kansa hywin taifi uskonkappaleet ja katekismuksen, ja myös sisäluku oli perhe-kunnissa kiitettävällä kannalla. Myös siwehdellinen elämä oli moittimaton.

Gezelius'en hellänä huolena oli nyt tätä jo saawuttua lukutaidon asemää yhä kehittää. Ensimmäisenä wälkappaleena tässä ohessa piti hän papiston korottamista

opissa ja siivistyksessä, jonka tähden hän enänsi papiksi pyrkiväisten oppinäytteen vaatimukset ja piti tarkalla filmällä heidän käytöstä yhteisessä kansa-elämässä. Toisena väliskappaleena oli sopiva ja tarkoitustaan vastaava oppikirja. Jo viimeainittuna vuonna ilmestyi Gezelius'en katekismus, sekä Ruotsin että Suomen kielessä, jonka hän mainitsi: „**Det är paras lasten tawara**“. Tämä katekismus sisällsi neljä osaa: I Aapiskirja. II Katekismus. III Rytshmykset. IV Raamatun lauseita. Kirjan tarkoitus oli kahdella. Sen piti oleman ohjeena ja oppaana papeille ja itse sanankuulian kädessä oppikirjana. Gezelius itse neuvoi pappeja eräässä satunnaisessa kokouksessa, Turun markkinain aikana samana vuonna, mitenkä heidän tuli tätä uutta oppikirjaa käyttää. Tämän kokouksen päätöksen hän kohta painatti ja lähetti sen „katekismuksen lisäyksenä“ hippakuntansa papistolle. Tässä hän tarkemmin esittelee, mitenkä katekismus on opetettava ja mitenkä sen oppiminen tutkittava. Ensiksi piti nuorison oppiman Aapiskirja ja sitte Lutheruksen katekismus huna yksinkertaisimmat selityskappaleet. Vaikeammat selitykset ja raamatun lauseet eivät olleet wälttämättöminä vaatimuksina pidettävät, ne olivat paremmin ainoastaan selitys-apua ajattelemaisille lukijoille.

Katekismus piti ahkerasti kansalle saarnattaman. Gezelius erittäin hyväksyi Terzerus'en jo mainittua sääntöä, jonka mukaan sitä piti esitellä erityisessä aamu saarnassa, joka oli alotettava kohta ensimmäisen kellonsoiton jälkeen ja ei saanut kestää kuin $\frac{1}{4}$ tuntia. Tämä tapa tietyksi oli paljo tehokkaampi, kuin Kirkko-Järjestyksen sääntö, joka määräsi katekismusta selitettäväksi, joka saarnan esipuheessa. Missä aamu saarnaa huokeasti ei voitua pitää, siellä myönsi Gezelius wanhaa tapaa noudatettavaksi (kuten vielä tänäpäiwänä tapahtuu eräissä maamme seurakunnissa).

Katekismuksen tutkimisen katsoo hän parhaiten tapahtuwan lukusijoissa sanankuulian kodissa, paaston aikana. Sillä täällä papilla on parempi tilaisuus tutkia kaikkein hylä-

taan kuuluvien lufutaidon määrää ja sitä kirjaansa merkitä. Missä näitä tutkintoja kirkossa pidetään, siellä pitää kansaa katekismus saarnan eli Sumalan palveluksen päätettyä kyläkunnittain kuulusteltaman. Jokaisen lufutaito piti rippikirjassa merkittämän koko $\times$ tai $/$ puoli ristillä, joka merkitys tapa vielä tänäpänä on yleinen koko Suomenmaassa, suureksi hyödyksi sekä papistolle että sanankuulioille. Sillä kohta, kuin pappi aukaisee rippikirjan, hän myös jokaisen nimen vieressä näkee millä lufutaidon ja uskon opin käsitteen kannalla jokainen seisoo. Gezelius päättää **lisäyksensä** sillä toivolla, että jos opettajat näin suurella ahkeruudella koettavat edistyttää rakkaitten sanankuulijain lufutaitoa ja uskonopin käsitystä, jonka tulee osoittaa itsensä Kristillisessä elämässä, niin heidän työnsä ei ole olewa turha, waan kantaa runsaan siunauksen hedelmiä.

Oppiauksensa tarkoin tuntemaan meidän maan ja kansan oloja ja luonnetta, piti Gezelius useasti pappein kokouksia ja kävi tiheillä katsastus-retkillä, joissa kummasaki aina tärkeimpänä kysymyksenä kansan oppettamisen asiaa keskusteltiin, ja neuvoteltiin mitenkä tämä tärkeä kysymys parhaiten yhteiseksi hyödyksi ratkaistaisiin. Tämän ahkeran työn hedelmä myös kohta tuli nähtyihin, Gezelius'en niinkutsutuisia „**Breves commonitiones**“ jotka w. 1673 ensikerran ilmestivät. Nämät „lyhykäiset Muistutukset“ ovat erityisenä kirkkolaina Suomen kirkossa pidettämänä. Sillä Kirkko-Järjestys w. 1571 ei enää riittänyt. Uutta kirkkolakia oli jo kauan aikaa puuhattu, ja sitä odottaessa piispat eri hippakunnissa toimittivat tarpeellisia sääntöjä seurakunnalliselämän ohjeeksi. Ruotsalainen kirkko-laki tieteen tutkia, Wallqwist, kiittää näitä Gezelius'en sääntöjä parhaimmiksi kaikista muista senkaltaisista ruotsaisista, ja arvelee ett'ei sen parempaa sitemmin kään ole matkaan saatu.

„Muistutusten“ mukaan oli rippilasten welvollisuus Herran Ehtoolliselle päästäksensä, joka tapahtui noin 11—12 vuoden ijällä, suorittettava pikku katekismus, jota heidän piti

selä taitaman että myös ymmärtämän. Niitä, jotka eivät osanneet lukea, piti papin erittäin kirkossa ennen Jumalanpalvelusta opettamaan. Heille annettiin koti-läksyjä, joittenka oppimisesta vanhempain tuli pitää huolta. Koska he näin vähitellen olivat oppineet Kristin opin pääkappaleet, rippirukoukset, aamu- ja ehtorukoukset ja pöytärukoukset, ja myös „koettaneet“ oppia selityksiä Lutheruksen katekismuksesta, niin heitä voisi päästää Herran Ehtoolliselle. Waan tähän opin määrään ei saatu pyhähtyä. Katekismus läksyt piti vielä pitkitettämän, kunnes kaikki Lutheruksen selitykset ja vihdoin myös Gezelius'en omat selitykset olivat tarttuneet muistiin. Siis samat vaatimukset, kuin vielä nytkin ovat olemassa meidän seurakunnissa, ainoastaan sillä eroituksella, ett'ei vaatimukset enää ole niin ankarat ja että moni nykyään pitää ulkoa-oppimisen vaarallisena ajana!

Lukutaidon tutkimista warten määrää „muistutukset“ että, ehkä olisi juhlassiisempi pitää tutkimuksia kirkossa, waan monessa paikassa on työlästä koottaa väkeä kirkkoon, niin niitä voidaan pitää kotona, waan kuitenkin ilman suurta „seuraa“. Pari tai kolmekymmentä perhettä kutsuttakoon kotoon ja perheen jäsenistä ei kukaan saa jäädä pois, isännät ja emännät, lapset ja palkolliset — kaikkein pitää tuleman lufusijoilte saapuwille. Ensiksi piti jokaisista erikseen tutkittaman ja sitte yhteinen kyseleminen pidettämän. Niitten kanssa, jotka eivät olleet halukkaat tulemaan pidettiin jälestäpäin sitä kowempi tutkistelemine kirkossa ja jos niitä ei ensinkään saatu esiin, niin he joutuivat nuhteen ja sakon alaisiksi. Niistä, jotka tahtoivat lapsiansa ensikerran ripille, „muistutukset“ määräävät, että heidän pitää tuleman lastensa kanssa rippiiän luo päiwänä ennen, jotta hän voisi heitä tutkia ja neuwoa. — Kümmeistä sanotaan: „ei kukaan saa olla kummina ennenkuin hän on täyttänyt 15:ta vuotta ja uskonopissa tarkoin tutkittu, ne, jotka eivät taida katekismustansa, eivät saa olla kummina, waikka olisimat kuinka wanhat“ Gezelius'en aikana eroitettiin katekismuksen opettaminen ja

tutkiminen kokonaan ripistä, jonka kanssa se tähän saakka oli ollut yhdistettyä.

Gezelius ei kuitenkaan vielä tyytynyt siihen, että hän oli järjestänyt kirkollisen uskonnon opettamisen. Hän valittiin useasti, että papit huolettomasti noudattivat hänen „muistutuksiansa“. Hänen erityisenä huolenansa ja huomionsa esineenä oli koti-opetuksen perustaminen perheissä. Hän ymmärsi, että jos ei kansa itse taida lukea ja lufemista rakasta, niin on kaikki ulkopakko melkein turhaa työtä. „Omissa silmillänj heidän pitää Jumalan sulolista sanaa katsella ja lukea“. Tässä tarkoituksella Gezelius määräsi, että seurakunnan luffarin piti ottaman muutamän nerokkaan ja hynnä-tapaisen pojän, joka kylästä luokseja ja opettaa häniä oikein warmaksi lufijaksi; tämä poika tulisi sitten kyläläistenj las-ten opettajaksi. Jos ei luffari hennyt niin pitäisi seurakun-nan yhteisellä kustannuksella joku ylioppilas palkittaman tällaisia kyläopettajia valmistamaan. Tähän asti lufutaito oli ollut enemmiten ainoastansa ulkolukua muistista. Äiti istui rufin ääressj ja keh räsi, ja opetti lapilleen pyhjän polun tah'issa Apiskirjän ja katekismuksen kappaleet. Tämä ope-tustapa ei tosin ollut nykijisen kaswatustieteen kaawan mu-kainen, waan harrasta ja rakasta se oli. Vielä tänäpäi-wänä moni Suomen mies ja waino ihastuksella muistaa tätä hänen ensimmäisen oppinsa armasta aikaa. Katekismuksen kap-paleet selkeniwat äitin lemmen walosja ja waikkeimmatki pai-kat huojistuiwat rakkauden avulla. Se on tosi, tällä opetus-tawalla on monta wirhettä — ja lempi ei aina korwaa opetusmuodon wikoja, warfinki jos ne owat aineellisia. Hel-posti woi tapahtua, kuten useasti tapahtuiki, että opettaja oli kuullut tai muisti jonku sanan wäärin ja siitä woi syn-tyä suuri hairaus katekismus kappalein käsittämisesj. Ja mitenkä näitä hairauksia oikaista, jos ei opettaja taitanut lukea sijältä? Gezelius myös huomasi sijäluwun olewan kai-ken lufutaidon ja tiedon perustuksena. Waan mitenkä saada tämä toimeen? Tätä hän kauan aikaa mietti ja tutki. Näistä

mietteistä syntyi vihdoin se tehokas ajatus, joka on milt'ei, Gezelius'en suurin ansio ja kunnia. Sillä tämä ajatus perustaa kansan lukutaidon ja yleisen valistuksen järkähtämättömälle perusteelle.

Wuonna 1682 julkaisi Gezelius erään säännön „opetusmuodosta“ jossa hän lausui, sen wasta nykyaikoina otaksutun mielipiteen, että kaikella opilla on yhdenkaltainen alku ja juuri, ja että siis **kansakoulu** on pidettävä kaikkein koulun pohja — ja kantakouluna. — „Opetus-muodon“ ensimmäisessä § lausuu hän tässä asiassa seuraawalla tawalla: H. R. Majesteetin sä on määrännyt, että kaupungeissa ja maalla, joka seurakunnassa pitää toimeen pantaman kouluja, joissa lapset saawat oppia kirjaa lukemaan, että he waiwata ja paremmalla käsityksellä woivat lukea Kristin opin kappa-leita, (sillä kirjan taitamattomat oppiwat harvoin lukemaan puhtaasti ja siis myös työläästi käsittävät uskonoppiansa) Zumalata kunnioittaa seurakunnassa weisulla; ja myös kotonan lukemisella ja weisaamisella, että Zumalan pelko asuiji maassa ja Kristilliset hyweet aina karttuisiwat“.

Kansakoulun tarkoitus siis oli, kaswawalle nuorisolle jalkaa puhtaalle siälumulle perustettu, warma ja selwä uskonopin tunteminen katekismuksen kautta. Waan koulun wellollisuus oli myös, taiwuttaa ja kaswattaa nuorisoa, eläwällä ja käsittäwällä hartaudella olla osallisna julkisessa Zumalan palveluksessa ja myös kotihartautta harjoittamaan. Tätä päämäärää warten koulussa piti opetettaman: siälukua, Apis-kirja ja katekismus ulkoa, hartauden kirjoja (siältä) ja wieren weisua. Lisähksenä määrätään myös: käsikirjoitusta ja lastentoa.

Koulujakaantui kolmeen eri osaan: a) pitäjänkoulu, b) kyläkoulu, c) kotikoulu.

Pitäjänkoulu piti oleman wakinainen laitos seurakunnan keskellä tai kirkon läheisyydessä. Opettajaksi määräsi seurakunnan kirkkoherra, luffarin tai „pitäjän kirjuriin“

eli jonku muun henkilön, jolla oli tähän tärkeään ammattiin tarpeelliset ominaisuudet.

Oppi-aika tässä koulussa kesti koko vuoden umpeen ilman mitäkään loppu-aikaa. Kesällä ja keväällä luettiin 8, syksyllä ja talvella 7 tuntia päivässä. Keskiwiikkona ja Lauvantaina harjoitettiin erittäin Jumalan palvelukseen kuuluvaa opetusta. Koulupakkoa ei ollut enemmän silloin, kuin nytkään. Raikki jätettiin tässä ohessa vapaalle tahdolle, jota kehoituksella koetettiin voittaa.

Sisälukua tuli siten opettaa, että lapsi ensin oppi kirjaimet, sitte tavaamaan ja vihdoin solkenaan yhteen lukemaan. Ulkoa opittawat kappaleet piti niin kauan kerrottaman, kunnes lapsi ne selvästi taiji ulkomuististansa lukea. Koska lapset olivat hywin erinkaltaiset oppinsa suhteen, muutamat olivat enemmän, toiset vähemmän aikaa olleet koulussa, toiset taas olivat nuoremmat toiset vanhemmat, niin opettajalle oli mahdotointa ehtiä kuulustella kaikkia; sentähden määrättiin, että hän oppilaisista valitsis parhaimmat apuopettajiksi itselleen, jotka neuvoisivat ja johdattaisivat nuorempia tovereitaan.

Kyläkoulusta Gezelius säätää, että kyläkunta yhdistethillä voimilla pitäisi erään „suffelan ja siivon pojan“ pitäjän koulussa, joka siellä saatua oppiansa sitemmin voisi jakaa muille kyläkuntansa lapsille.

Kotikoulu saatiin toimeen siten, että lapset, jotka olivat, koulussa olleekotona lukiivat ja weisajivat niitten perhejäsenten kanssa, jotka eivät olleet eninkään koulu-opetusta saaneet. Ne lapset, jotka koulua kävivät olivat välittäjät kodin ja koulun välillä ja toivat opin myötänsä koulusta kotia. Nuorison kautta luku-taito ja halu vanhemmissaki herätettiin ja virkistettiin. Warfinaisen koulu-opettajan wellollisuus oli myös pitää silmällä että näin tapahtui. Kansakoulun toimesta piti lukutaidon ja kotihartauden lewetä perheisiin. Tässä suhteessa Gezelius myös kehoitti pappeja hankkimaan tähän tarpeesen sopivia kirjoja, wirsikirjaa ja

ewankelikirjaa — „ja jos he woisimat hanffia itjellensä Pip-
lian, niin se olisi warfin kallis tawara talossa“.

Ne atteet ja mielipiteet, jotka piispa Gezelius'en koko waikutuksesja, ja erittäinki hänen „muistutuksisjanja“ ja „ope-
tus muodossjanja“ ilmestymät, osoittawat hänen suurta nero-
ansa ja hellää huoltansa kansan walistuksen pyhässä asiassa.
Waan ne osoittawat myös, että hän katsoi tätä asiaa paljon
laajemmalla näköalalta, kuin hänen aikakautensa ylipäätään.
Gezelius oli tarjonut „opetusmuotoansa“ kirkkolaki komitealle,
jossa hän myös itse istui jäsenenä, waan se hylättiin, syistä,
jotka eiwät kuulu tähän. Seuraus tästä hylkäämisestä oli
se, että Suomenmaa ja erittäin Turun hippakunta, sai pal-
jon täydellisemmän ja tehokkaamman opetus-järjestyksen yllä-
mainitun säännön kautta, jonka Gezelius omasja hippakun-
nasjanja pani toimeen, kuin muu Kuotjin waltakunta, joka
sai tyyhtyä niihin lakisääntöihin, joita w. 1636 ilmestynyt **Kirk-
ko-Laki** sisälji.

Tämä **Kirkko-Laki** säättää, että ne, jotka ensiferan pääs-
tetään Herran Ehtoolliselle (noin 13—14:ta wuodella) pitää
tunteman Kristinopin pääkappaleet. Mitä niiltä, jotka
naimiseen taikka kummiksi tahtowat ruweta pitää waaditta-
man, sanoo K. L. tarkemmin. Ensimmäisten pitää oleman
ripille päästettyjä ja osaaman Lutheruksen katekismuksen ja
jälkimmäijiltä pitää samaten waadittaman, että he **hywin**
taitawat katekismuksensa. Lasten opetuksesta kotona, säättää
laki 24 § „wanhempia pitää uskollisesti kehoittaman, anta-
maan lapsiansja Kristinopissa hywin opettaa“. Awullisina
wanhemmille pitää tässä oheessa luffarin ja kappalaisen ole-
man. Pappein tulee walwoa, että wanhemmat welwollisuut-
tansa täyhtäwät. Heidän tulee myös sekä katekismus-saar-
noisja sanankuulioitansa opettaa, kuin myös saarnan jälkeen
tapahtuwasja hyselemisessä tutkia mitenkä katekismus on opittu
ja käsitetty. Katekismus-saarnat määrätään pidettäväksi kau-
pungeisja eri aamu-jumalanpalweluksesja k:llo 5 eli 6, waan
maalla ensimmäisen kellon-soiton ja yhteen soittamisen wälillä.

Tällä välillä pitää saarnan, joka ei saa kestää kuin $\frac{1}{4}$ tuntia ja myös kyselyjen tulla suoritetuksi. Katekismustutkintoon piti 8 päivää ennen yksi „ruotu“ herransa kutsuttaman. Tätä jaettiin kolmeen osaan a) ne, jotka yksinkertaisesti taitavat uskonopin pääkappaleet, b) ne, jotka taitavat Lutheruksen selitykset, kymmeneen kyselyyn, uskontuunustukseen, Jummeidän rukoukseen, Rasteesen ja Herran Ehtoolliseen s. t. s. Luth. pienen katekismuksen, c) jotka ynnä kaiken tämän myös osaavat kysymykset (pitkästä katekismuksesta) huoneen taulun ja raamatuu lauseet, joihinka meidän uskonoppi perustuupi. Samassa myös waaditaan pappeja siitä huolta pitämään, ett'ei kansa ainoastansa ulkoa tätä opi, waan myös käsittää ja ymmärtää sitä, mitä hän on oppinut.

Lukufinkeristä tämä R. L. määrää, että papin pitää sopiwalla ajalla käydä sanankuulijainsa kodissa ja siellä esitellä, warjinki vanhemmille, niitä kappaleita joita hän aikoo esitellä heille kirkossa, että woisiwat siellä hywin wastata, nuorisolle kauniiksi esimerkiksi. Että tätä oikein tarfoin harjoitettaisiin, siitä tuli läänin prowastin ja piispan katkastusretkellänsä pitää hellä huoli.

Kun vielä mainitsemme, että R. L. määräsi raha sakkoa niille, jotka olivat laiskat ja huolimattomat uskonopisensa, niin olemme tärkeimmät lakisäännöt tässä asiassa maininneet.

Pispa Gezelius vanhemmalla ei ollut enää pitkä aika jäljellä nähdä, mitä hänen oma „opetus muotonsa“ ja uusi Kirkko-Laki kansan walistuksen kalliissa asiassa waiuttaiji. Hän waipui 15 päivä Tammikuuta 1690, kuoleman uneen.

Mitä hän oli tahtonut ja myös waiuttanut Kristin opin edistytämiseksi ja Suomen kansan kohottamiseksi siwen den alalla, ei kuitenkaan kuollut hänen kansjansa. Väinwas toin hänen aatteensa olivat itäviä siemeniä, jotka juurtuiwat ja kaswoiwat Suomenmaassa ja kantoiwat kauniita hedelmiä kyselijänsä muistoksi ja kunniaksi. Sillä helppo on osoittaa, että se siwistys ja kansallinen walistus, joka tässä maassa aina wiimisiin aikoihin on ollut olemassa, on pa-

raasta päästä yllämainitun miehen ja hänen poikansa ahkeran ja siunattavan työn hedelmiä.

Gezelius vanhempaa seurasi hänen poikansa, myös nimeltä **Johannes**, Turun pispä-istuimelle. Hän oli samaten, kuin arvoisa isänsäki ensin ollut Superintendentinä, Inferinmaalla, ja siellä sekä tehnyt monta hyödyttävää kokemusta kirkon hoidossa, että myös itse varttunut ja kehittänyt tällaisten tointen huolellisessa hoitamisessa. Hän siirtyi tänne jo pari vuotta ennen isänsä kuolemaa. Hänen entinen hippakuntansa oli vihdoin oppinut arvostelevaan pispansa siunattua vaikutusta, varsinki lukutaidon ja uskonopin hyväksi ja erosi hänestä suurella kaipuulla ja ikävällä. Gezelius vanh. oli jo kauan työskennellyt Raamattua selityksineen — ja tätä työtä varten hän paraasta päästä pyysi Ruusinkaalta saada poikaansa apulaisiksi. Tämä työ myös onnistui varsin hyvin. Gezelius'en Biblia selityksineen tddistaa heidän laajaa tieteellistä oppiansa ja on aina suuressa arvossa pidettävä teos. — Kohta isän kuoltua nimitettiin poika hänen seuraajajensa pispänvirkaan. Hän aloittamat toimet Suomen kansan valistukseksi, saivat pojasja innokkaan ja tykenevän puollustajan ja edistyttäjän.

Gezelius nuorempi koetti kohta, pispaksi tultuaansa kaikella voimalla kohottaa papiston tieteellistä ja siivehdellistä asemaa. Hän vaati niitä, jotka olivat likeisimmät kansan opettajat, itse opisja ja käytöksesjä, olemaan hyvänä esimerkkinä sanankuulioillensa. Hän myös papiston hyödyksi käänsi monta tärkeää ja opettavaista kirjaa. Gezelius vanh. oli Turussa perustanut oman kirjapainon ja myös paperitehtaan. Näitä laitoksia poikansa yhä paranteli ja laajensi; ja voi myös näitten välikappalten kautta, jotka siihen aikaan olivat varsin harvinaiset, kirjallista vaikutusta ilman suurta estettä pitkittää.

Että Gezelius rakasti köyhää isänmaatansa, osoittaa sekin seikka, että hän harrasti Suomen kielen puhtautta. Useimmat kirkollis-kirjat, niinkuin virsikirja, käsitkirja y. m.,

olivat Ruotsissa painetut eikä siis kumma, jos niissä oli paljon kieli- ja paino-wirheitä. Hän tästä asiasta eräässä Kanslia-wirakuntaan lähetetyssä kirjoituksessa lausuu: „Suomen kielen ja itämaisten kielten välillä on suuri heimolaisuus, myös siinä, että yksi ainoa wäärinpantu kirjain woipi wääristellä koko lauseen; paitsi sitä ovat suomalaiset niin järkewiä, että he nauramata kärkevät, jos joku muukalainen kanssa puheessa wirheellisesti puhuu suomea ja tyhtywät, jos waan puheen hymmärtävät; waan saarnassa ja kaisissa kirjollisissa toimituksissa he tahtowat kuulla puhdasta ja rääkkäämätöntä kieltä, ja jos kohta huonoaki kieltä pyhisssä asioissa juuri hymmärtävät, niin paremmat siitä kuitenkin loukautuwat“.

Tähän aikaan ilmestyi uusi Wirsi-kirja ja Käsi-kirja ruotjin kielellä. Näitten suomennos tapahtui Gezelius'en toimesta ja uutterasta työstä. Hän toimitti myös suomalaista wirsi-kirjaa warten erityisen koraali-nuottikirjan, joka ilmestyi w. 1702. Hän sai Kuninkaalta erityistä lupaa toimittaa ja painaa hengellisiä kirjoja, jota lupaa hän myös warsin ahkerasti käytti.

Mitä erittäin uskonopin opettamiseeu tulee, niin Gezelius nuoremalla oli jo isältänsä jotenkati raiwattu tie, jota hänen tuli edelleen pyrkiä. Waan hän oli tässä asiassa itsekkin paljo kokenut ja oppinut. Hän näet, ylioppilaana ollessansa matkusti paljon ulkomailla. Englannissa hän tutki itämaisia kieliä ja oleskeli siellä kauan aikaa, kunnes hänen isänsä kirjoitti hänelle, että professorit Turun yliopistossa karsain silmin katsoiwat hänen wiipymistänsä sillä maalla, koska siellä on niin paljo erikoisuskoijsia! Isänsä sai paljon kärkeä siitä, että oli lähettänyt poikansa waltakuntaan, jossa oppi ei ollut puhdas. Gezelius läksi Englannista Franskaan ja sieltä Saksanmaalle. Frankfurtissa oli siihen aikaan **Filip Jakob Spener** pappina. Sama Spener, jota kutsutaan „pietismon tai „herännäisyyden“ isäksi. Gezelius tutustui Spener'in kanssa ja rakastui hänen oppimuotoonsa ja hlei-

festifi hänen uskonkäsitteeseen. Katekismus-opin ahkera käyttäminen oli Spener'in peri-ajatus kansan opettamisessa. Waan katekismuksen kappaleet piti esitettävän ei kuolleella ja kylmällä järjellä, waan elävällä, lämpimällä rakkaudella. Sillä uskonto ei ole pääasiallisesti oppia — se on elämää. Ja mistä elämä syntyi, jos ei rakkaudesta? Mitä Gezelius oli oppinut kuuluisalta ystävältänsä, jonka kansa hän yhä seisoi ystävällisessä kirjewaihdoessa, sitä hän tahtoi waikutus-alansa toteuttaa.

Tässä tarkoituksessa hän huolellisesti walvoi, äsken ilmestyneen Kirkkolain sääntöen, niinkuin myös hänen isänsä „Muistutusten“ tarkkaa noudattamista. Niitä, jotka naimisiin aikoiwat, waadittiin puhdasta sisälukua ja jonkimmoista taitoa pääkappaleissa, aamu- ja ehtorukoukset, pöytärukoukset ja synnintunnustus, Lutheruksen 10:nen käsky ja uskon kappalten selitys — ja wahwa „lupaus“ että tahtowat wasta oppia koko katekismuksen. Tämä waatimus tarkoitti nuorta kansaa; „waan myös vanhempia pitää johdattaman tärkeimmän Kristin opin tuntuon“. Waatimukset rippilasten suhteen tuliwat myös entistä enemmän enennetyiksi R. R. kautta w. 1695, jossa säädettiin, että Herran Ehtoolliselle ei saa lapsia päästää, jotka eiwät taida koko katekismusta. Tämä waatimus kuitenkin helposteltiin 5 vuotta myöhemmin, siten että, joka käsitti uskonopin pääkappaleet ja oli hyvän-mainenäinen woi päästä H. Ehtoolliselle jospa hän ei taidakaan koko katekismusta ulkomuistista.

Koti-opetusta pidettiin warsinaisena filmämääränä, ja tässä suhdassa oliwat erittäin, useasti mainitut „Muistutukset“ noudatettawat. Kirjanluku s. t. s. sisäluku oli warsin sekä korkeimman esiwallan että kirkkohallituksen huolena. Tämän asian tehakkaaksi edistyttämiseksi oli tarwes hyviä luffareita, joittenka tuli kiertäwinä opettajina kyläkunnissa opetusta jakaa. Heidän tunnollista ja ututteraa waikutusta tuli kirkkoherran pitää tarkalla filmällä.

Raiskoja, huolimattomia ja typeräjärkisiä piti sunnun-

taisiin kirkossa, sillä aikaa kuin katekismus-kyselymiseen kutsuttu ruotu tutkittiin, eripaikassa kuorisessa tutkittaman ja kyselytämän. Näitä tuli papiston pitää warsin tarkassa muistossa luetteloin ja lufulippuin kautta, jotta tietäisiwät mitenkä kufin toisesta ferrasta toiseen oli edistynyt.

Tästä ajasta, jota nyt tarkastamme, woimme myös johdattaa meillä vielä woimassa olewan rippikoulun. Sillä jo ennen mainitun kunink. kirjeen johdosta päätettiin pappein kokouksessa 1696, ettei nuorta kansaa, poikia ja tyttöjä saisi laskea ripille, ennenkuin heitä „muutamia wiikkoja“ ensin on katekismuksessa tutkittu ja kuulusteltu, kunnes he sen tarkoin taitawat.

Lufusjain pitäminen, joka alkunsa oli saanut Suomesassa ja ensin karsain silmin Ruotsissa katseltiin, oli wihdoin woittanut myönnöttämistä jo 1687 w. Kirkkolaki teki lufusjain pitämisen jokaisen papin welwollisuudeksi koko Ruotsin walta-kunnassa. Niitten hyödyllisyydestä, ei myös liene mitään erimielisyyttä. Sillä se olisi ollut — ja olisi vieläkin — mahdotointa papiستolle mitään sanottawaa wai kuttaa lufutaidon hyödyksi, jos lufusjioja ei olisi olemassa. Se on myös Gezelius wanh. suuri ansio ettei hän, Rothowius'en tavalla näitä ruwennut wastustelemaan, waan parhaiten edistyttämään ja järjestelemään. Seurakuntain laajuus ja wäkirikkaus tekee sen warsin wälttämättömäksi asiaksi, että papit määräpaikoissa kyläkunnissa yhdistywät sanankuuliainsa kanssa. Niissä woipi syntyä keskinäinen tuttavuus, luottamus ja rakkaus opettajan ja sanankuuliain välillä, joka paitfi näitä warsin työläästi woifi olla mahdollista.

Katekismussaarnain piti oleman lyhyet ja yksinkertaiset, waan lämpymät ja hartaat, kyselymisen samaten. Sen ohessa Gezelius tahtoi noudattaa Spener'in esimerkkiä, — ja parempaa esimerkkiä hän ei woinut löytääkään. Sillä „puhuen asiat selwenee“ on tosi-lause myös uskonopin alalla. Selwät kysymykset, hellässä ja rakkaassa hengesssä, wälttämättömästi aikaa woittaen wai kuttawat selwemmän käsityksen,

käytännöllisen itseensä-sowittamisen ja siis myös hyvän tehokkaan opin.

Waan la'it ja säännöt woivat olla mitä parahimpia taiwaan alla; mutta jos ne waan owat olemassa paperilla, niin ne ei waikuta mitään. Laki ei tässäköän kohden woi antaa elämää. La'in hengen pitää tunkemaan sydämeen, yhdistyä hänen kannattajainsa ajatustawan kanssa, silloin se wasta elähyttävällä tavalla ja muodostawalla woimalla pääsee ihmiselämässä waikuttamaan. Gezelius teki tehtävänsä saadakseen ja Kirkkolakia että omia sääntöjään näin eläväksi la'iksi. Hän teki tiheitä katsastus-retkejä, joilla hän tarkoin tutki jos jokin alallaan teki tehtävänsä. Hän kofosi papistoa useasti pappein kokouksiin, joissa hän elävällä innollansa koetti woittaa pappeja kansan henkisen edistyttämisen harrastajoiiksi. Ja Suomen papiston kunniaaksi woimme myös sanoa, että ainaki suurin osa asian tärkeyttä käsitti ja woimainnsa mukaan koetti toteuttaa. Sillä löytyy ainaki yksi Konjisti, kiertokirje, joka waroittaa pappeja „ei kansaa opettamisella kowin liikanaisesti rasittaa“.

V.

Me olemme edellisillä sivuilla osoittaneet mitenkä lukutaito ja uskonoppi Suomen kansassa alkoi ja kehittyi. Meidän esitelmästä selwään näkhy, että se oli papisto, joka tässä maassa walistusta lewitti ja koetti kansaa raakuudesta kohottaa. Me emme suinkaan tahdo kieltää Esiwallan huolta ja hyödyllisiä sääntöjä tässä suhdassa, waan jos ei kirjon ja seurakunnan esimiehet olisi hartaalla innolla koettaneet näitä sääntöjä lisätä ja elättävällä hengellä kannattaa, niin ne olisiwat rauenneet thjään. Erityisen kunnioituksen tässä kohden ansaitsewat nämät molemmat viimeksi mainitut miehet. Meifesti myös todistetaan, että Turun hippakunta lukutaidon ja uskonopin suhteen oli etewin kaikista Ruotsin waltakunnan hippakunnista. Me olemme esityksesämme jättäneet Suo-

menmaan toisen, nykyisen Porwoon hippakunnan sikkseen. Sillä Porwoon hippakunnan pispojen vaikutuksesta me warfin wähän tiedämme. Ne eiwät ole vielä historioitfiaanfa tässä katsannossa saaneet *). Sen me kuitenkin tiedämme, että myös itäinen hippakunta koetti emähippakuntaa seurata, waan sen ei onnistunut saada pispoja, jotka kansan walistuksen tärkeässä asiassa olisimat aikansa etukynteeseen pyrkinyt.

Että sielläkin Gezelius'en muodostamat oppikeinot aikawoittain pantiin toimeen, päätämme myös siitä, että Gezelius nuoremman poika oli pispana Porwoossa 1721—1733 ja warmaan koetti laajasfa, raa'assa vaikutus alasansa toteuttaa kalliin isänsä ajatuksia ja opin muotoa. Itäinen puoli Suomenmaata, oli melkein alituisesti wihollisten waiwattawana. Tämä oli suurin syy, että Sawolaiset ja Karjalaiset jäiwät sivistyksessä muitten Suomalaiisten järeille. Sillä, koska ison-wihan aikana lukutaito Turun hippakunnassa jo oli melkein yleinen, niin se Porwoon hippakunnassa oli warfin harwinainen, kuten pispas Luud'in paimen-kirjeet siitä todistawat. Yhteinen kansa oli warfin wastahakoinen luwulle ja opille. Kannan ja Äyräpään kihlakunnat pyhisiwät 1686 suurimmasfa alamaisuudessa kuninkaalta tällaisesta turhuudesta tulla wapautetuksi. Muutamia katekismuksia oli myös tässä hippakunnassa toimitettu, waan Gezelius wanhemman „Lasten paras tawara“ woitti kaikki muut ja se vielä nytki täällä on yleisenä oppikirjana.

Se sivistys työ, jonka alkua ja kehitystä olemme seuranneet edistyi, kenties monen mielestä kyllä werkkaan. Waan meidän tulee muistaa, että maamme ja siis myös kansamme koko luonne on hitainen. Pikainen ja äkillinen kypsymys ei ole meillä kotimaista, sywyys ja sitkeys on ominaisuutta

*) Turun hippakunta on tässäki ohessa ollut onnellisempi. Arkkipispa S. J. Tengström, joka itse oli oppinut jo aikansa etewämpää miehiä, on suurella ahkeruudella koonnut ja julkisuuteen toimitannut edellä käyväistensä työt ja toimet. Hän on muitten kunnian ylistyksellä myös itsellensä kunnian ansainnut.

luonnosamme. Onnekkemme on Luoja nämät lahjat meille suonut, sillä ilman niitä olisi warmaan jo aikoja sitten Suomen kansa ja kansallisuus ja kaikki henkinen sivistus tältä pohjan perältä hävinnyt. Se on ihmeellistä ajatella, mitenkä monta ja hirveää hyökkäystä, tämä pieni kansa on kestänyt. Se on monta kertaa, milloin nälästä näänthymäisillään, milloin sodan raiwoon raukeemaisillansa kuitenkin jälleen wironnut, uudestaan herännyt elämään, ko'onnut jäännöksiänsä ja pöyhästä päin koettanut edelleen.

Julmin ja kaikeista hyökkäyksistä hirvein oli niinkutsuttu Jyöviha. Tämä pitkälinen sota, joka melkein pari vuosi kymmentä piti miekan Suomen kansan niskalla ja perikadolla uhkasi koko hänen olentoansa, keskeytti tietysti kaiken sivistys-työnki onnettomassa isänmaassamme. Mitä raiwookkaammaksi sota kävi, sitä enemmän rupešivat kaikki, joittenka se oli mahdollista, pakenemaan pois. Sääty-henkilöt pakenivat Ruotsiin, yhteinen kansa srukkiin saloihin, järvien ja soitten taakse. Harvassa paikassa kirkonkelloen ääni sunnuntaisin kutsu kansaa Herran huoneesen; sillä myös suuri osa papeista, oli pakolaisena siirtynyt Ruotsiin. Kansan hengelliset ja henkiset olot olivat samanlaisessa hajoamis tilassa kuin taloudelliset ja muutkin seikat. Jokaisen tärkeimpänä, miltei ainoana kysymyksenä, oli oman ja omaistensa hengen pelastus — kaikki muut olivat arwottomia tämän oheessa.

Myös pispä Gezelius läksi Tukholmaan wihollista paikoon. Täällä nyt sotaajaksi järjestettiin „suomalainen konfistorio.“ Waan tämä wirtakunta, yhtäwähän kuin Gezelius itse, ei woinut juuri sanottawaa waiwuttaa Suomen kirkon hhwäksi. Gezelius'en wiimeiset wuodet olivat monessa kohden surun wuosia. Hänen täytyi omilla silmillään nähdä, mitenkä hänen miehuuden-ikänsä työ juurta jaksan roastettiin ja tyhjäksi tehtiin. Myös monta muuta surua waiwasi häntä, ehtä tämä kaikista lienee ollut raskain. Pakolaisuus

desja ollessansa päätti kuolema hänen päivänsä 10 päivä Huhtikuuta 1718.

Rauha, jota vihdoin 1721 Uudesakaupungissa solmittiin, kesti ainoastaan parikymmentä vuotta. Ei ole siis ihmettä, että kansan tointuminen kaikilla aloilla kävi hitaasti. Ihmiset palasivat vähitellen pakopirteiltään, ja murhe ja kaipuu entistä hyvää tähtti sydämet, sodan työmät vammat eivät niin pian parantuneet. Waan Jumalan kiitos, ne kuitenkin paraniivat aikaa voittaen. Myrskyn perästä tuli kuitenkin ensin yleinen voimattomuus, joka osotti itsensä henkifeläkin alalla. Se on tosi, tämä kova rangaistus — ja koetusaika, herätti monessa kohden syviä hengellisiä waatumuksia, kuten on nähtävä niistä hengellisistä liikkeistä, joita warsinki Pohjanmaalla tähän aikaan ilmestyi. *)

Waan johdattajaa puuttui. Ne miehet joittenka haltuun Suomen kirkon johdattaminen uskottiin Gezelius'ten jällestä, olivat kyllä oppineita miehiä, waan kansan sywintä tarwetta ne eivät käsittäneet. Kirkon alalla rupefi uusi, epäuskon henki jo salaisuudessa waihattamaan. Ja n. k. „Walistus-aikakauden“ hengelliset ylimykset eivät kysyneet, jos kansa walistui tai pimeni. Niinpä Turun etewin piispa 18:ta vuosisadalla harjoitti luonnontiedettä Jumaluus opin tieteen asemasta. Ne yleisen walistuksen ja erittäin kristin opin siemenet, joita Gezelius'et olivat kylväneet, olivat kuitenkin maahan ja kansaan niin sywään juurtuneet, että ne vähällä hoidolla kaswoivat. Siellä täällä ilmestyhvät hengelliset liikkeet auttiwat myös, ett'ei luku-taito häwinnyt pois maasta, waan pysyi jotenkati yleisenä. Se yhteisen walistuksen kanta, joka alkupuolella kahdeksatta vuosisataa oli ollut olemassa, pysyi melkoisesti samanlaisena tämän vuosisadan alkuun. Waan minkäänlaisista edistymistä siinä ei woi huomata.

Tämä huolimattomuus kansan walistuksen edistyttämi-

*) Katso: „Silmäyksiä hengellisen liikkeisen, Suomessa entisnä ja nykyaikoina.“

jessä poistui vasta kolmanšilla kymmenillä tätä vuosijataa. Uusi elähyttävä henki tässä suhdassa sai nytkin alkunsa siitä lähteestä, joka on kaiken wiisauden alku, Jumalan sanasta. Se yleinen herätys, joka tähän aikaan liikkui maassamme, teki myös kansan walistus-asiassa terweellisen muutoksen. Niin kutsutut heränneet papit rupešiwat suurella innolla lukutaitoa ja luku-halua herättämään. Khläkoulut pantiin taasen toimeen ja niitten vaikutusta suurella huolella walwottiin. Suomalaisia kirjoja toimitettiin ja lewitettiin. Kemell suomensi kauniilla sujuwalla kielellänsä, **Tuomas Kemp'in „Kristuksen seuraamisesta“** A. W. Ingman ja F. Durchman suomensiwat **Lutherus'en postillan**, josta wähään aikaan myytiin 10,000 kappaletta. Paitši näitä Wegelius'en ja Björkqwist'in postillaa ahkerasti luettiin, ja ennenkaikkia Uutta Testamenttia ja Bipliaa pidettiin halullisille ostajille saapuwilla. Ja ostajia oli paljon. Muutamat papit apostolifella innolla waelšiwat seurakunnassansa, khlästä khlään sanankuulioitansa opettamassa ja neuwomassa. Melkein koko kansa, warjinki Pohjanmaalla ja Sawossa oli liikkeellä. Ehkäpä kyllä tällä liikkeellä nimenomaan oli uskonnollinen luonne, niin se kuitenkin — ja juuri sentähden rohkenemme sanoa, warjin tehokkaasti waiwutti kansan yleiseen siwistykseen. Melkoisesti yleinen lukutaito ja halu oli kaikkialla misä herännäisyys liikkui, yhteinen hyöty ja hedelmä.

Tähän woimme esitelmämme päättää. Uusi aika on käšittänyt sen totuuden, että kirkolla on kyllin edeswastausta ihmisten nimenomaan uskonnollisten asiain walwomisessa. Alkuperäinen lukutaidon opettaminen on širetty **Kansakouluun**. Se ei woi muuta kuin suuresti ilahuttaa äitin sydäntä, että tyttärensä, jota hän niin monta vuosijataa suurella huolella on kaswattanut, nyt on wartunut siihen määrään, että hän woipi olla äitillensä awullisena Suomen kansan kalliimmasa asiassa, yleisessä walistus- ja siwistystyössä.

Kiitoksella ja kunnioituksella meidän tulee entisen ajan työtä ja thöntekiötä muistaa, uutteruudella ja innolla nykyisen ajan rientoja kannattaa ja edistyttää, rufoillen Jumalalta siunausta, jota paitji thöntekiät turhaan työtä tekewät.

Kansanvalistus-seuran johtokunta ja jäsenet.

Johtokunta.

J. J. Cleve.

Seuran Esimes.

A. F. Granfelt.

K. E. F. Ignatius.

Varaston Hoitaja.

Yrjö Koskinen.

Seuran Vara-esimes.

J. P. Norrlin.

E. V. Pettersson.

D. Donner.

Vara-jäsen.

K. G. Hällsten.

Vara-jäsen.

J. Krohn.

Vara-jäsen.

J. Swan.

Seuran Sihteeri.

Seuran jäsenet:

Oulun lääni.

Raupunkia:

Oulu.

Afiamies: Nylander, F., professori.	
Fabritius, L. E., ylioppilas	3.
Ekog, A. G., "	3.
Snellman, J. G., "	3.
Snellman, D. W., "	3.
Toppelius, J. J., "	3.

Naabe

Afiamies: Nyholm, A., kappalainen.	
Ahlsqvist, L., kauppias	3.
Almgren, A., neiti	3.
Almgren, K. A., kauppias	3.
Bergh, Ch., leski	3.
Brander, A., kauppias	3.
Cajanus, E., tuomari	3.
Cajanus, S., rouwa	3.
Candelin, B., neiti	3.
Candelin, J., kauppias	3.
Durchman, F. J., kauppias	3.
Ehrström, C., tohtori	3.
Ehrström, G., neiti	3.
Franzén, L., rouwa	3.

Friman, A., neiti	3.
Grönfors, M., koulunopettaja	3.
Hultman, G., tullinhoitaja	3.
Krank, A., ylioppilas	3.
Krank, J., tuomari	3.
Krank, L., neiti	3.
Leivonen, E.	3.
Leustadius, H. J., kauppias	3.
Leustadius, L. F., "	3.
Lindbäck, J., "	3.
Lindgren, A., leipuri	3.
Lundberg, J. L., kauppias	3.
Lundberg, C., "	3.
Mellin A.	3.
Montin, A., neiti	3.
Neovius, kaupungin lääkäri	3.
Nyholm, A., kappalainen	3.
Nysten, W., pormestari	3.
Ojalin, W., luotsi	3.
Puskala, H., käsityöläinen	3.
Roselius, E.	3.
Sirviö, J.	3.
Snellman, S., rouwa	3.
Sohlman, J. L., howioikeuden anskultanti	3.
Sowelins, Fr., kauppaneuvos	3.

Sowelius, H., kauppias . . .	3.
Sowelius, J., . . .	3.
Staudinger, J. J., läänin tohtori	3.
Staudinger, A. F., ylioppilas	3.
Stenman, T., neiti . . .	3.
Westberg, J., merikatteini . .	3.
Wikberg, wistaali	3.

Kajaani.

Astamies: Hedman, E. L., raatimies.	
Kyander, E., ylioppilas . . .	3.

Maaseurakuntia:

Kuusamon pitäjä.

Astamies: Luoma, J. H., luffari.	
Martola, A., talollinen . . .	3.
Heikkilä, J., . . .	3.
Hendilä, J. H., " . . .	3.
Hänninen, E., " . . .	3.
Jugman, H., rowasti . . .	3.
Koitera, D., talollinen . . .	3.
Korhonen, A., metsäntarlastaja	3.
Kujala, J. P., talollinen . . .	3.
Käkelä, A., . . .	3.
Käsmä, E., " . . .	3.
Leskelä, J. H., . . .	3.
Luoma, J. H., luffari . . .	3.
Melart, K., katteini . . .	3.
Mäkelä, J. A., talollinen . .	3.
Pukari, J., " . . .	3.
Raateljalmi, D., " . . .	3.
Raistakka, H., " . . .	3.
Soinio, J. G., . . .	3.
Tornberg A. K., kauppias . . .	3.
Törmänen, K., talollinen . .	3.
Wilauder, E., nimismies . . .	3.

Jin pitäjä.

Astamies: Durchman, M., neiti.	
Durchman, F. D., rowasti . .	40.
Ukola, E., lutiolainen . . .	3.
Calamnius, F. G., henkikirjoittaja	3.
Calamnius, H., neiti . . .	3.
Durchman, J., neiti . . .	3.
Durchman, M., neiti . . .	3.
Durchman, W., rouwa . . .	3.
Durchman, W., neiti . . .	3.
Ellala, H., talollinen . . .	3.
Solmquwist, H. A., nimismies .	3.

Häggqwist, J., kauppias . . .	3.
Widlin, M., rouwa . . .	3.
Owidström, A., neiti . . .	3.
Owidström, M., rouwa . . .	3.
Sassi, E., talollinen . . .	3.
Weijsola, E., siltawouti . . .	3.

Pudasjärwen pitäjä.

Astamies: Lakari, J., kansakou-	
lunopettaja	40.
Forsström, M. E., metsänyli-	
hoitaja	3.
Hiltula, A., talollinen . . .	3.
Huhtelin, J., luffarikokelas .	3.
Hällfors, K. J., kirkkoherra . .	3.
Kemppainen, A., metsäntarlastaja	3.
Keränen, M., talollinen . . .	3.
Lähteenmäki, J. A., talollinen	3.
Paavola, J., sahanhoitaja . . .	3.
Pietarila, J., maalaajin hoitaja	3.
Stenius, A., wankikulettaja . .	3.
Suopanki, A., metsäntarlastaja	3.
Thomé, J. H., metsänhoitaja . .	3.
Wanhala, A., kauppiamies . . .	3.
Angelin, K. W., nimismies . . .	3.

Muhoksen pitäjä.

Astamies: Wolkola, talollinen.	
Strömmer, S. A., ylioppilas . .	3.

Paltamon pitäjä.

Astamies: Andelin, A., läänin-	
rowasti	3.
Cajaner, E., henki-kirjoittaja .	3.
Harald, P., pappi	3.
Pönnbohlm, A., maamittari . . .	3.

Sotkamon pitäjä.

Astamies: Nikitin N., kauppias.	
Petterson, K., ylioppilas . . .	3.

Kestilän kappeli.

Astamies: Snellman, E., pappi.	
Helander, J., luffari	3.

Pyhäjoen pitäjä.

Astamies: Elfwing, K. H., kirkko-	
herra.	
Karlsberg, N., ylioppilas . . .	3.

Pyhäjärven pitäjä.

Afiamies: Rärhinen, A. S., luttari.
Castrén, J., ylioppilas . . . . 3.

Castrén, J., ylioppilas . . . . 3.
Castrén, J. . . . . 3.

Maasan lääni.

Kaupunkia:

Kokkola.

Afiamies: Pithén, raatimies.
Björkman, C., neiti . . . . 3.
Forsén, J., ylioppilas . . . . 3.
Hasselgren, E. G., ylioppilas . . 3.
Hällsten, B., tuomari . . . . 3.
Krohn, C. G., ylioppilas . . . . 3.

Maasa.

Afiamies: Wegelius, K. W., kirkko-
herra.
Kurtén, J., kauppias . . . . 40.
Rauden, J. D. J., lution rehtori 40.
Strengell, C. A., lääkäri . . . . 40.
Mejmelaeus, S., howioikenden
auskultanti . . . . . 3.
Mejmelaeus, A., ... 3.
Alcenius, W., howioikenden no-
tarius . . . . . 3.
Björkelund, P., tuomari . . . . 3.
Boucht, A. v., apulaiskanne-
wisaali . . . . . 3.
Carp, G., howioikenden neuwos 3.
Carp, K., howioik. kanslisti . . 3.
Castrén, E. A., tuomari . . . . 3.
Dahlström, E., kauppias . . . . 3.
Duwaldt, G. v., wisaali . . . . 3.
Ekström, C. S. . . . . 3.
Erlin, A., howioik. notarius . . 3.
Fahler, C., ... 3.
Fellman, J., howioik. kanslisti 3.
Fellman, J., rouwa . . . . . 3.
Granfeldt, M., postinhoitaja . . 3.
Hällsten, A. G. J., entinen rehtori 3.
Hartman, A., kauppaontoristi 3.
Hartman, C. J., kauppias . . . . 3.
Hartman, D., kontoristi . . . . 3.
Hedman, A., kauppias . . . . . 3.
Heifel, J. G., howioik. afeffori 3.
Hultin, A. E., kauppias . . . . 3.
Höckert, E. J., howioik. afeffori 3.

Jugman, E. E., maisteri . . . . 3.
Krabbe, A., howioik. neuwos . . 3.
Laurén, L. L., lehtori . . . . . 3.
Lewón, A. A., kauppias . . . . 3.
Lewón, E. E., ylioppilas . . . . 3.
Liljeqwist, K. . . . . 3.
Mannelin, W., kauppias . . . . 3.
Pahlman, D., urkumisti . . . . 3.
Dwidström, S. A., howioikenden
afeffori . . . . . 3.
Kewell, G., kauppias . . . . . 3.
Könnqwist, G. W., kauppias . . 3.
Sandman, J., howioik. neuwos 3.
Strömmer, K. J., kruununwouti 3.
Tauscher, J., waratuomari . . . 3.
Tegengren, E., howioik. afeffori 3.
Tujulin, A., howioik. aktuari . . 3.
Westberg, J., howioik. notarius 3.
Wiit, J. L. . . . . 3.
Wikman, C. F., kauppias . . . . 3.
Willebrandt, J. W., insinööri . 3.
Wolf, E., kauppias . . . . . 3.
Åkesson, K., waratuomari . . . 3.

Tuwästyla.

Afiamies: Järwinen, N., lehtori 40.
Kahelin, K. S., lehtori . . . . 40.
Leinberg, K. G., seminarinjohtaja 40.
Lydecken, Ch., seminarinjohtaja-
tar . . . . . 40.
Pefonius, G. L., lehtori . . . . 40.
Schildt, W. E., piirinlääkäri . . 40.
Åhra, G., seminarinoppilas . . . 3.
Ålander, A., neiti . . . . . 3.
Ålmqwist, A., seminarinoppilas 3.
Ålmqwist, A., ... 3.
Bergh, E., neiti . . . . . 3.
Berggrén, S., neiti . . . . . 3.
Bergman, J., ... 3.
Bragge, J., seminarinoppilas . . 3.
Brocker, G. E., kaupungin wouti 3.
Braxén D. J., seminarinopp. . . 3.
Björclin J. . . . . 3.

Bonsdorff, E., lehtori	3.	Zlonen, J., seminarinoppilas	3.
Bööt, D., seminarinoppilas	3.	Zngman, A., neiti	3.
Bäcklund, J., neiti	3.	Zngman, J., neiti	3.
Canth, J. F., lehtori	3.	Zohnsöon, G., seminarinoppilas	3.
Cleve, D. H., lehtori	3.	Zärnefelt, L., neiti	3.
Demander, A., neiti	3.	Zahra, K. R., seminarinoppilas	3.
Dunajeff, M., pormestari	3.	Zajan, D., "	3.
Ehnroth, K., neiti	3.	Zauranen, E., "	3.
Einonen, K., luffari	3.	Zaitera, B., neiti	3.
Emelius, A., neiti	3.	Zastegren, A., "	3.
Eriksöon, E., "	3.	Ziljander, J., "	3.
Eriksöon, M., opettajatar	3.	Zlemetti, M., seminarinoppilas	3.
Europäus, Th. neiti	3.	Zkoffa, S., "	3.
Fagerlund, A., "	3.	Zkorrhonen, D., "	3.
Finnberg, M., "	3.	Zkoslala, W., "	3.
Forsblom, M., raatimies	3.	Zkoslainen, Z., "	3.
Forsberg, E. H., opettajatar	3.	Zkullkonen, J., "	3.
Forsberg, L., neiti	3.	Zkontio, P., "	3.
Forsman, D., "	3.	Zkunnar, G., "	3.
Fredlander, F. F., eläinlääkäri	3.	Zkellin, J., neiti	3.
Friberg, A., neiti	3.	Zkransu, G., "	3.
Gestrin, M., metsänhoitaja	3.	Zkhtinen, J. W., seminarinopp.	3.
Grönblom, M., seminarinopp.	3.	Zkmpinen, G. D. lukiolainen	3.
Grönsfors, J., neiti	3.	Zkassila, G., seminarinoppilas	3.
Grönholm, K., "	3.	Zkhtonen, G. W., "	3.
Grönlund, F., "	3.	Zkietzen, A., neiti	3.
Göös, K. S., lehtori	3.	Zkemberg, E., neiti	3.
Gumerus, K. J., opettaja	3.	Zkindawist, L., neiti	3.
Hagman, S., neiti	3.	Zkiljus, A., neiti	3.
Hagfors, E. A., lehtori	3.	Zkinegren J., seminarinoppilas	3.
Haimila, E., seminarinoppilas	3.	Zkinegren, J. E., ylioppilas	3.
Heinonen, M., seminarinoppilas	3.	Zkikander, K., seminarinoppilas	3.
Heinonen, M., "	3.	Zkindsiedt, K. W., puutarhuri	3.
Helenius, E., "	3.	Zkäng, A., neiti	3.
Helmisen, H. F., tehtaitia	3.	Zkänkelä, J., lehtori	3.
Hellgren, H., lehtori	3.	Zkönrot, J., neiti	3.
Hellsten, L., neiti	3.	Zkacconi, E. F., lehtori	3.
Hellström, K. W., seminarinoppilas	3.	Zkalmgren, E. F., seminarinopp.	3.
Hintikka, E. A., "	3.	Zkankler, H., neiti	3.
Hjorth, S., neiti	3.	Zkappa, E. H., opettajatar	3.
Holpainen, E., seminarinoppilas	3.	Zkikko, J., seminarinoppilas	3.
Holmberg, E., neiti	3.	Zkewalainen, K., "	3.
Huotilainen, H., "	3.	Zkiskanen, P., "	3.
Huuskonen, A., seminarinoppilas	3.	Zkylenius, J., kansakoulunopet.	3.
Hypén, H., neiti	3.	Zkälkyki, L., seminarinoppilas	3.
Hywärinen, S., neiti	3.	Zkittinen, K., "	3.
Hårdh, K., lehtori	3.	Zkkanen, A., mallikoulunopettaja	3.
Häggman, Th., kauppias	3.	Zkkanen, K., seminarinoppilas	3.
Hällfors, J., neiti	3.	Zklandler, G., "	3.
Häyrinen, D. W., seminarinoppilas	3.	Zkllila, J., "	3.
Höckert, S., neiti	3.	Zksonen, J., neiti	3.
Högman, L., neiti	3.	Zkutonon, E., "	3.
		Zkpaalanen, W., seminarinoppilas	3.

Bajari, M., seminarinoppilas . 3.
 Parviainen, J., kauppias . . . 3.
 Paulin, M., " . . . . 3.
 Pellonen, K., neiti " . . . . 3.
 Behrmand, E., " . . . . 3.
 Pefola, G., seminarinoppilas . 3.
 Pefonius, D. H., ylioppilas . 3.
 Pitkänen, J., seminarinoppilas . 3.
 Puumala, J., seminarinoppilas . 3.
 Puupponen, J., seminarinopp. 3.
 Reijonen, F., neiti . . . . . 3.
 Rehnfors, A., " . . . . . 3.
 Risjanen, A., " . . . . . 3.
 Rynnänen, A., seminarinoppilas . 3.
 Rönneberg, H., maisteri . . . 3.
 Sandelin, J., wiskaali . . . . 3.
 Sandelin, H., ylioppilas . . . 3.
 Sarelius, N., seminarinoppilas . 3.
 Saurén, M., neiti . . . . . 3.
 Sawander, J., neiti . . . . . 3.
 Sawolainen, F., seminarinopp. 3.
 Sax, K. F., " . . . . . 3.
 Schwarzberg, H., neiti . . . . 3.
 Schöneman, G. D., kaupungin-
 jaarnaaja . . . . . 3.
 Selander, D., neiti . . . . . 3.
 Seppälä, W., seminarinoppilas . 3.
 Sjöblad, J., neiti . . . . . 3.
 Sonninen, J., " . . . . . 3.
 Sormunen, A., seminarinoppilas . 3.
 Stenig, W., luutnantti . . . . 3.
 Sternberg, H., neiti . . . . . 3.
 Suhonen, P., seminarinoppilas . 3.
 Sumelius, A., neiti . . . . . 3.
 Sumelius, E., " . . . . . 3.
 Sundman, K., katteini . . . . 3.
 Tammelaander, S., neiti . . . . 3.
 Takanen, M., seminarinoppilas . 3.
 Tamminen, K. G., " . . . . . 3.
 Tani, A., " . . . . . 3.
 Tauler, H., neiti . . . . . 3.
 Tawasthjerna, W., maisteri . . 3.
 Terwo, J. T., seminarinoppilas . 3.
 Teittinen, K. H., kansakoulun-
 opettaja . . . . . 3.
 Thorwigge, K., seminarinoppilas . 3.
 Tiilikainen, B., neiti . . . . . 3.
 Tills, M., seminarinoppilas . . 3.
 Toiwonen, K. P., kansakoulun-
 opettaja . . . . . 3.
 Tolwanen, E. E., seminarinopp. 3.
 Torcken, A., neiti . . . . . 3.
 Tornberg, H., " . . . . . 3.

Tyhskä, J., seminarinoppilas . 3.
 Tyhskä, J., " . . . . . 3.
 Wahlgren, W., neiti . . . . . 3.
 Wallin, O., lehtori . . . . . 3.
 Weilin, A. G., kieliohpettaja . 3.
 Weisell, A., neiti . . . . . 3.
 Wenell, W., " . . . . . 3.
 Westerlund, A., neiti . . . . . 3.
 Wikström, A., " . . . . . 3.
 Winsten, K., " . . . . . 3.
 Wuorinen, J., seminarinoppilas . 3.
 Wuotinen, A., neiti . . . . . 3.
 Zweigberg, A. W., metsän-
 ylitarkastaja . . . . . 3.
 Åberg, K., opettajatar . . . . . 3.
 Åkerhjelm, A., maanwiskelä . . 3.

Niistina.

Afiam.: Holmberg, K. E., maisteri 3.

Kasfinen.

Afiamies: Cronström, E., pastori.
 Nimitämätön . . . . . 3.

Maaseurakuntia:

Lohtajan pitäjä.

Afiamies: Kerkman, E. A., rowasti 40.

Toholammen kappeli.

Afiamies: Idman, K. J., kap-
 palainen . . . . . 3.
 Jugman, J. G., nimismies . . . 3.
 Kerasa, A., talollinen . . . . . 3.

Alawetelin kappeli.

Afiamies: Slotte, J., talollinen.
 Slotte, K. F., maisteri . . . . 3.

Perhon kappeli.

Afiam.: Sahibada, A., kirkkowäärti.
 Hjerta, K. D., metsänhoitaja . 3.
 Kellostosi, J., talollinen . . . 3.
 Koivukoski, T., " . . . . . 3.
 Sahibada, A., kirkkowäärti . . 3.
 Sahibada, H., talollinen . . . 3.

Kortesjärven kappeli.

Astiamies: Palojärvi, M., talollinen.	
Gittula, A., talollinen . . .	3.
Finnsjö, J., " . . .	3.
Keskinen, E., " . . .	3.
Lahtinen, J. K., luffari . . .	3.
Lappinen, S., talollinen . . .	3.
Mäki, E., " . . .	3.
Teppo, H., " . . .	3.

Munjalan pitäjä.

Astiamies: Swedberg A., kansa-	
koulunopettaja.	
Wegelius, S. E., ylioppilas . . .	3.

Mlihärman pitäjä.

Astiamies: Sahlsberg, J. F., kirkoh.	3.
Takara, M., kauppapalvelija . . .	3.
Wasastjerna, A., maanviljelijä . . .	3.

Lapuan pitäjä.

Astiamies: Lagerstedt, J. W., ta-	
lollinen.	
Hägglund, J., nimismies . . .	40.
Lagerstedt, J. W., talollinen . . .	40.
Masaari, G., " . . .	3.
Antila, W., " . . .	3.
Filppula, J., " . . .	3.
Filppula, K., " . . .	3.
Hissa, H., " . . .	3.
Hjelt, E., wara tuomari . . .	3.
Hohenthal, D. M., kirkkoherra . . .	3.
Kahra, E., talollinen . . .	3.
Kahra, E., " . . .	3.
Kahra, J., " . . .	3.
Kallén, J. W., " . . .	3.
Kauppila, G., " . . .	3.
Keisala, K., " . . .	3.
Kero, J., " . . .	3.
Kero, M., " . . .	3.
Ketola, H., " . . .	3.
Krohnqvist, M., talollinen . . .	3.
Kula, M., " . . .	3.
Lagerstedt, J. G., " . . .	3.
Lasfila, G., " . . .	3.
Leskelä, J., " . . .	3.
Litell, J. W., " . . .	3.
Logren, A., " . . .	3.
Lundqvist, J., " . . .	3.

Marttala, M., talollinen . . .	3.
Talaluoma, J., " . . .	3.
Talwitie, J., " . . .	3.
Talwitie, M. J., " . . .	3.

Mawuuden pitäjä.

Astiamies: Stenbäck, L., kansa-	
koulunopettajat.	
Bähr, J. A., maanviljelijä . . .	3.
Bähr, L., rouwa . . .	3.
Erikson, A. A., kauppias . . .	3.
Geodoroff, E., rouwa . . .	3.
Geodoroff, K., piirint lääkäri . . .	3.
Hallilla, M., talollinen . . .	3.
Hallinen, D., talollisen poika . . .	3.
Hawelin, A., luffari . . .	3.
Hendelin, H., " . . .	3.
Härkönen, H., talollisen poika . . .	3.
Jugman, J., maanviljelijä . . .	3.
Johärfkönen, L., talollinen . . .	3.
Jänikselä, L., talonemäntä . . .	3.
Karlén, K. K., maanviljelijä . . .	3.
Lewelmä, K., talollinen . . .	3.
Mäkinen, E., kansakoulunopettaja . . .	3.
Mäkinen, E., rouwa . . .	3.
Mäkinen, S., pehtori . . .	3.
Norrwit, S., talollinen . . .	3.
Nyman, M., rouwa . . .	3.
Nyman, Th., tuomari . . .	3.
Ohtola, L., kiertävä kansakoulun-	
opettajat . . .	3.
Pänkölä, M., talollinen . . .	3.
Rajander, A., neiti . . .	3.
Rajander, L., neiti . . .	3.
Ramstedt, L., aptelari . . .	3.
Stenbäck, E. J., lääninrovasti . . .	3.
Stenbäck, G., ylioppilas . . .	3.
Stenbäck, J., teknologi . . .	3.
Stenbäck, L., neiti . . .	3.
Stenbäck, D., rouwa . . .	3.
Stenbäck, L., neiti . . .	3.
Söderman, B., pappi . . .	3.
Tuuri, J., talollinen . . .	3.
Westerstrand, E., neiti . . .	3.
Westerstrand, H., " . . .	3.
Wittamäki, H., talollinen . . .	3.

Kuortaneen kappeli.

Astiamies: Koffila, J., talollinen.	
Hohenthal, E., kappalainen . . .	3.
Koffila, J., talollinen . . .	3.
Seurakunnan lainatirjasto . . .	3.

Lehtimäen kappeli.

Astamies: Sunell, K. S., lautamies.
Heikel, J. A., pappi . . . . 3.

Isokyrön pitäjä

Astamiehiä: Waisma, J., talollinen
ja Koskinen, J., kansakoulun-
opettaja.
Forsman, K., ylioppilas . . . 3.
Tamppari, J., luttari . . . 3.

Ilmajoen pitäjä.

Astamies: Hannuksela, talollinen.
Wistman, J. E., ylioppilas . . 3.

Kurikan kappeli.

Leidenius, A. F., ylioppilas . . 3.

Jalasjärven kappeli.

Astamies: Anttila, K., talollinen.
Haapanen, J., ylioppilas . . . 3.

Kauhajoen kappeli.

Astamies: Waldeman, E. S., luttari.
Alakaakko, M., talollinen . . . 3.
Alapannula, A., " . . . 3.
Aronen, J., " . . . 3.
Hautaniemi, S., kirkkovaärtti . 3.
Hautaniemi, S., talonemäntä . 3.
Hellman, J. F., pappi . . . 3.
Hällfors, F. S., kappalainen . 3.
Kaura, M., talollinen . . . 3.
Kiwinen, M., lastenopettaja . 3.
Korpi, J., torppari . . . . 3.
Koski, J., talollinen . . . . 3.
Kyhny, E., " . . . . 3.
Laurinen, A., " . . . . 3.
Lehtinen, J., " . . . . 3.
Mirwa, J., " . . . . 3.
Mirwa, W., " . . . . 3.
Pahkola, J., torppari . . . . 3.
Panula, J., talollinen . . . . 3.
Penttilä, A., " . . . . 3.
Toivokka, A., " . . . . 3.
Uitto, S., torppari . . . . 3.
Waldeman, E. S., luttari . . . 3.
Ylipannula, S., talollinen . . 3.

Petolahden kappeli.

Astamies: Sölsverarm, A., neiti.
Hedberg, A., rouwa . . . . 3.
Hedberg, J., ylioppilas . . . 3.
Hedberg, M., neiti . . . . 3.
Lagus, D., neiti . . . . 3.
Sölsverarm, A., neiti . . . . 3.
Sölsverarm, A., " . . . . 3.
Sölsverarm, Ch., " . . . . 3.
Sölsverarm, W., " . . . . 3.
Udelius, G. L., kappalainen . 3.

Maalahden pitäjä.

Astamies: Nessler, G., luttari
Nessler, G. A., maisteri . . . 3.
Nordman, A., " . . . . 3.

Witasaaren pitäjä.

Astamies: Kempas, D., kansa-
koulunopettaja.
Blomqvist, G. R., kirkkoherra . 3.
Durchman, J. D., nimismies . 3.
Förstadius, A. S., kappalainen . 3.
Hallarainen, J., torppari . . . 3.
Hallongren, E. F., kauppias . . 3.
Jämäläinen, M., kupariseppä . 3.
Kainulainen, S., neiti . . . . 3.
Kananen, W., kauppias . . . . 3.
Kempas, D., kansakoulunopettaja 3.
Kokko, J., talollinen . . . . 3.
Kolari, P., " . . . . 3.
Korhonen, J., " . . . . 3.
Piimatainen, A., talollinen . . 3.
Piimatainen, M., " . . . . 3.
Pindeman, G. S., aptekari . . . 3.
Roisto, M., talollinen . . . . 3.
Rasanen, M., " . . . . 3.
Rasanen, M., " . . . . 3.
Rosberg, Ch., metsänhoitaja . 3.
Sahlsten, A. K., satulamaikari . 3.
Söderlund, J. E., suutari . . . 3.
Waris, G., talollinen . . . . 3.

Kivijärven pitäjä.

Astamies: Koskin, W. A., kirkkoherra.
Anjelin, J., kauppias . . . . 3.
Borgman, K. R., kauppias . . . 3.
Collander, J., nimismies . . . 3.
Koskin, W. A., kirkkoherra . . 3.

Piikkonen, D., kansakoulunopett.	3.
Palmgren, D., kolleginregistratori	3.
Räsänen, A., kansakoulunopettaja	3.

Keurun pitäjä.

Afiamies: Bergroth, A., neiti.	
Bergroth, F. S., rowasti	40.
Alm, S., neiti	3.
Bergroth, A., neiti	3.
Bergroth, A., maisteri	3.
Bergroth, S., rouva	3.
Bergroth, L., "	3.
Damsten, E., kauppias	3.
Forsman, S., neiti	3.
Haapamäki, S., talollinen	3.
Hoffrén, A. W., ylioppilas	3.
Häggman, E., neiti	3.
Leppämäki, A., talollinen	3.
Lintula, J., "	3.
Polén, K., nimismies	3.
Rahikkala, A., talollinen	3.
Rautawa, J., "	3.
Riihimäki, J., "	3.
Rosenqvist, G., kansakoulunopettajat	3.
Safari, M., talollinen	3.
Salmela, A., "	3.
Salonen, E., kansakoulunopettaja	3.
Ustali, F. K., talollinen	3.
Wegelius, L., leskirouva	3.

Multian kappeli.

Afiamies: Kuoronen, A., kansakoulunopettaja.	
Heinämäki, S., talollinen	3.
Heinämäki, S., "	3.
Hoffanen, S., "	3.

Leppänen, J., luffari	3.
Pajunen, A., kästtyöläinen	3.
Palomäki J., talollinen	3.
Ruitanen, G. A., "	3.
Kuoronen, A., kansakoulunopett.	3.
Kuoronen, S., talollinen	3.
Seppälä, A., "	3.
Wakkola, S., "	3.

Pihlajaisten kappeli.

Afiamies: Ebeling, W., kappalainen	3.
Isomäki, L., talollinen	3.
Laurila, E., "	3.
Mäkinen, M., kauppias	3.
Westerlund, J., luffari	3.
Yltiä, S., talollinen	3.

Ätsjärin kappeli.

Afiamies: Kefoni, J., nimismies.	
Adler, A., renki	3.
Aminoff, D., metsänhoitaja	3.
Andelin, M., piika	3.
Enroth, J., wärjäri	3.
Etelämäki, K., talollinen	3.
Hankola, K., talollisenpoika	3.
Hoffanen, K., "	3.
Hoffanen, W., talonemäntä	3.
Kauppala, S., talollinen	3.
Mikkola, G., "	3.
Muhonen, G., "	3.
Peltonen, M., luffari	3.
Spoof, G. F., maanviljelijä	3.
Tenhula, A., talollisenpoika	3.
Tuohimäki, S., talollinen	3.

Kuopion lääni.

Kaupunkia:

Tijälmen kauppa.

Afiamies: Schroderus, A., pappi.	
Lagus, J. L., lääninprohwasti	40.
Aminoff, A., rouva	3.
Aminoff, S., metsänhoitaja	3.
Carpén, F. A., pappi	3.
Dahlbäck Jr. kauppias	3.

Forsén, A., piiri lääkäri	3.
Girén, S. A., nimismies	3.
Hahl, J., neiti	3.
Hjelmsman, F. W., tuomari	3.
Härkönen, J., kauppias	3.
Ignatius, G., aptekari	3.
Ignatius, S., rouva	3.
Jact, S., neiti	3.
Sulkunen, D., kelloseppä	3.

Juskunen, S., rouwa	3.
Lagus, G., maanviljelijä	3.
Lagus, J., neiti	3.
Lagus, J., maanviljelijä	3.
Laurin, K.	3.
Makkonen, S., tukkikirjuri	3.
Piilonen, E., satulamakari	3.
Putkonen, J., kauppias	3.
Putkonen, L., ylioppilas	3.
Roschier, M., rouwa	3.
Salin, Th., wiskaali	3.
Schroderus, A., pappi	3.
Schroderus, E., rouwa	3.
Sjöström, A., lääninagronomi	3.
Wenäläinen, G., kauppias	3.
Wäänänen, E., ...	3.

Kuopio.

Afiamies: Granit, A. K., kap- palainen	
Alm, K., ylioppilas	3.
Budden, E. J.	3.
Granit, B.	3.
Itkonen, A.	3.
Koivisto, A.	3.
Roschier, E., ...	3.
Saurén, E., ...	3.
Warén, E. J., ...	3.

Joensuu.

Afiamies: Alopæus, J., koulun- rehtori	
Häggman, J.	40.
Piipponen, K., koulunopettaja	3.
Wainikainen, J.	3.
Währynen, P., ylioppilas	3.

Maaseurakuntia:

Lapinlahden kappeli.

Afiamies: Hirwonen, Iukfari	
Käihä, A., ylioppilas	3.
Sonck, J. G., ...	3.
Sonck, K., ...	3.
Weisell, J., ...	3.
Wäisänen, A., ...	3.

Miljån pitäjä.

Afiamies: Heineman, K., pastori	
Kiljander, L. G., ylioppilas	3.
Melartin, K.	3.

Kuopion maaseurakunta.

Afiamies: Lehrbäck, K., Iukfari	
Murén, D., kappalainen	3.
Estelin, E., talollinen	3.
Estelin, P., Iautamies	3.
Hoffrén, E., räätäli	3.
Iwanainen, J., talollinen	3.
Kröger, P. A., festifikwari	3.
Lehrbäck, K., Iukfari	3.
Kyman, G. E., pappi	3.
Pekkarinen, A., talollinen	3.
Räsänen, G., ...	3.
Räsänen, S., kirkonmies	3.
Toiwonen, J., talollinen	3.
Wäänänen, E., ...	3.
Ylönen, J., kirkonmies	3.
Zachens, W., talollinen	3.

Nautalammen pitäjä.

Afiamies: Olsoni, K. F., tuomari	
Laitinen, J., kansakoulunopettaja	3.

Suonenjoen pitäjä.

Afiamies: Siwenius, G. A., pastori	
Laitinen, A., ylioppilas	3.

Sankasalmen pitäjä.

Stavén, E. J., kirkkoherra	3.

Nurmeksen pitäjä.

Afiamies: Åström, E., piirinväälkäri	
Dyberg, D. E., kauppias	3.
Grotensfelt, S., howioikenden- auskultanti	3.
Kyrklund, D. S., tuomari	3.
Pfaler, E. E., maisteri	3.
Pellikka, S., ylioppilas	3.

Juu'an kappeli.

Afiamies: Kallinen, J., Iautamies	
Iwonen, J., pappi	3.

Pielisjärwen pitäjä.

Afiamies: Europæus A. J.	
Dyberg, K., metsänhoitaja	3.
Europæus, A. J.	3.

Hytönen, J., kartanon pehtori	3.
Ikonen, E., kansakoulunopettaja	3.
Kornér, M., neiti	3.
Lampén, M., kauppias	3.
Landgrén, A. E., waratuomari	3.
Lindh, A. E., kansakoulunopettaja- jatar	3.
Mustonen, D., talollinen	3.
Pyykkö, A., ruukin pehtori	3.
Rehnfors, S., neiti	3.
Rhynänen, A., kauppias	3.
Saarelainen, S., talollinen	3.
Tiainen, J., rouwa	3.

Kaavin pitäjä.

Ottelin, M., teknologi	3.

Ilomantsin pitäjä.

Hallberg, R. S., teknologi	3.

Liperin pitäjä.

Afiamies: Karjalainen, M., kansa- koulunopettaja	
Martikainen, P., ylioppilas	3.
Tanekanen, J., "	3.

Tohmajärven pitäjä.

Afiamies: Karjalainen, P., kansa- koulunopettaja	
Arppe, J.	3.
Arppe, E.	3.
Budén, D. F., maanomistaja	3.
Grönberg, M., siltawouti	3.
Haaranen, J., kauppa kirjuri	3.
Haaranen, M., lautamies	3.
Haaranen, S., talollinen	3.
Hafulinen, P., kauppias	3.
Jernefeldt, A., tuomari	3.
Jernefeldt, G. J.	3.
Kinnunen, J. W.	3.
Kuivalainen, S., koulunopettaja	3.
Nordlund, S. J., w. t. firko- herra	3.
Puhakka, P., kauppa kirjuri	3.
Simonen, J., lautamies	3.
Snellman, A. S., howioikenden- austultanti	3.
Tallus, S., luffari	3.
Tolliander, A., talollinen	3.
Woutilainen, A., kansakoulun- oppilas	3.

Kihtelysmaaran kappeli.

Winter, J., ylioppilas	3.

Wiipurin lääni.

Kaupunkia:

Sordawala.

Afiamie: Saukko, koulunjohtaja	
Wickström, R., tullinwisikaali	3.
Fabritius, S., neiti	3.

Wiipuri.

Afiamies: Keldán, A. G., kauppa- kontoristi	
Keldán, A. G., kauppa kontoristi	50.
Ahlfstedt, R., faktori	3.
Albrecht, J. F., kauppias	3.
Calonius, J., nimismies	3.
Clouberg, D., kauppias	3.
Clouberg, E., rouwa	3.
Corander, A. G., konrehtori	3.

Corander, A. S.	3.
Erkko, J. S., koulunopettaja	3.
Golin, R., kontoristi	3.
Grahn, M., rouwa	3.
Grubert, ylioppilas	3.
Helander, D., nahkuri	3.
Holmstén, E., kontoristi	3.
Howing, B., rouwa	3.
Howing, W., kirjakauppias	3.
Jaatinen, S. E., maanwiselijä	3.
Keldán, R., neiti	3.
Knuutila, J., kansakoulun opetta- jatar	3.
Krüger, Th., kontoristi	3.
Köshi, J., "	3.
Lagerspets, J. E., kauppaapu- lainen	3.
Lankinen, A., asioitsija	3.
Lindström, A., ravintolanisäntä	3.

Malenius, D., ylioppilas	3.
Malenius, R., kontoristi	3.
Mendt, A., rouwa	3.
Rissanen, J., ewesti	3.
Nylund, S., kansakoulun opetta- jatar	3.
Olsoni, E., kamreri	3.
Beltonen, A., kontoristi	3.
Perden, E., neiti	3.
Pipinen, J., kieltenkääntäjä	3.
Pipinen, P., maanviljelijä	3.
Pullinen, J., suntio	3.
Pynninen, M., kansakoulunopetta- jatar	3.
Rikström, A., koulunopettaja	3.
Sahlberg, F., kontoristi	3.
Sallmén, D., raatimies	3.
Salminen, A. H., pastori	3.
Schönberg, G., kontoristi	3.
Sundström, J. G., kirjakauppias	3.
Stünkel, J. R., kauppias	3.
Stünkel, L., rouwa	3.
Söderhjelm, W., asesfori	3.
Tesche, neiti	3.
Tichanoff, A., kauppias	3.
Wickström, W., ylioppilas	3.
Wilkman, A. J., telegrafisti	3.
Wyyryläinen, A., kontoristi	3.
Wächter, H., urkuniesti	3.

Samina.

Astamies: Swan, J. E., lehtori.	
Aminoff, M., rouwa	3.
Aminoff, E. G., tohtori	3.
Florell, E., rouwa	3.
Florell, D., lehtori	3.
Kurtén, E., rouwa	3.
Kurtén, U., lehtori	3.
Porthan, G., latteini	3.
Schantz, S. F.	3.
Swan, J. E., lehtori	3.
Swan, D., rouwa	3.
Tandefelt, A. H., ewesti	3.
Tandefelt, A., rouwa	3.

Maaseurakuntia:

Korpiselkän pitäjä.

Astamies: Welin, N., nimis- mies	3.

Suistamon pitäjä.

Astamies: Ratinen, W., talollinen.	
Gräfsen, M., nimismies	3.

Salmen pitäjä.

Astamies: Krank, metsänhoitaja.	
Swetischin, F., nimismies	3.
Sellström, J.	3.

Impilahden pitäjä.

Astamies: Backman, H., lääke- tieteen tohtori.	
Ahonen, E., kansakoulun opettaja	3.
Arppe, B., neiti	3.
Backman, H., lääketieteen tohtori	3.
Calonius, B., nimismies	3.
Gullkonen, N., kappalainen	3.
Klint, K., aptekari	3.
Krank, D., metsänhoitaja	3.
Modén, N.	3.
Pelkonen, M., lääninprovasti	3.
Ratinen, S., talollinen	3.
Rosenbohm, H., kansakoulunopetta- jatar	3.
Soldan, J., kruununvouti	3.
Wegelius, S. P.	3.
Widell, D., henkikirjoittaja	3.
Zilliachus, P. W., metsänhoitaja	3.

Wärtsilän pruuki.

Astamies: Arppe, E., neiti	3.

Jaakkiman pitäjä.

Astamies: Pyra, A. W., kappala- lainen.	
Zäderholm, G. W., lääninpro- wasti	3.
Aholas, A., kauppias	3.
Hultin, J., henkikirjuri	3.
Kronberg, A. J., nimismies	3.
Krook, G. F., tuomari	3.
Pyra, A., majori	3.
Pyra, A. W., kappalainen	3.
Pitkänen, J., kauppias	3.

Parikkalan pitäjä.

Astamies: Forsblom, P. M., pastori	3.
Tiainen, A., ylioppilas	3.

Siitolan pitäjä.

Astamies: Saatinen, M., maan- wiljelijä.	
Saatinen, M., ylioppilas . . .	3.

Kuokolahti pitäjä.

Astamies: Rosenqvist, G., kansa- koulunopettajat.	
Londén, H. ylioppilas . . .	3.

Räisälän pitäjä.

Astamies: Kautto, kansakoulun- opettaja.	
Streng, A. B., maisteri . . .	3.

Kivennawan pitäjä.

Astamies: Jantunen, A., kansa- koulunopettaja.	
Jantunen, A., kansakoulunopettaja	3
Kirjawainen, E., talollinen . . .	3.
Pimeä, M., " . . .	3.

Joutsenon pitäjä.

Astamies: Pöyhkä, J., talollinen.	
Hartikka, A., talollinen . . .	3.
Siukka, J., " . . .	3.
Martikka, A., " . . .	3.
Matikainen, P., " . . .	3.
Pellinen, P., " . . .	3.
Pätikä, A., " . . .	3.
Pätikä, M., " . . .	3.
Pöyhkä, J., " . . .	3.
Saaria, M., " . . .	3.

Lauritsala.

Astamies: Pöyhkä, M., asioitsija.	
Pöyhkä, M., asioitsija . . .	40.
Haartman, E. v., ewesti . . .	40.
Gahmberg, W., katteini . . .	3.
Halonen, M., kauppias . . .	3.
Hatin, G.	3.
Laurén, C. G., masinisti . . .	3.
Kautio, M., kauppalawelija . . .	3.
Pyring, D., luotsi	3.
Pöyhkä, A., rouwa	3.

Mikkelin lääni.**Kaupunkia:****Mikkeli.**

Astamies: Nygrén, K. J., por- mestari.	
Seppäläinen, K. J.	40.

Heinola.

Astamies: Boisman, K. B. F., koulunrehtori.	
Boisman, K. B. F., koulun- rehtori	3.
Brandes, H.	3.
Brunou, C. P.	3.
Carén, C. G.	3.
Crohn's, P. N.	3.
Flodin, F.	3.
Grahn, A.	3.
Garden, K.	3.
Hoffström, F.	3.
Hoffström, W.	3.

Krand A.	3.
Lemström, F.	3.
Lilius, D.	3.
Lindholm, U.	3.
Malin, A. F.	3.
Malin, M. K.	3.
Nerwander, G.	3.
Nordenswan, M.	3.
Palmroth, E. A.	3.
Ruth, W.	3.
Salenius, J.	3.
Salmén, J., ylioppilas	3.
Salowius, C. E.	3.
Sarell, G. W.	3.
Sewón, E. S.	3.
Schildt, H.	3.
Tarenius, A. E.	3.
Toppelius, J. E.	3.
Wahlman, J.	3.
Winter, E. A.	3.

Maaseurakuntia:**Seinäveden pitäjä.**

Afiamies: Malkki, M., luttari.	
Anthוניus, E., sahan kirjuri . . .	3.
Ikonen, E., kauppias	3.
Kakkonen, S., talollinen	3.
Kotilainen, S. J., sahanhoitaja	3.
Kotilainen, M., talollinen	3.
Kurki, A., "	3.
Luostari, A., "	3.
Luukkonen, J., sahanhoitaja . . .	3.
Malkki, A., talollinen	3.
Malkki, M., luttari	3.
Matikainen, S. J., kansakoulun opettaja	3.
Niloni, R. R., kauppias	3.
Pulkkinen, A. J.	3.
Rahm, J., maisteri	3.
Sallinen, J. G., talollinen	3.
Sallinen, F., kauppias	3.
Sallinen, Th. talollinen	3.
Schwartzberg, J., pappi	3.
Törrönen, S. H., talollinen	3.
Wahrman, J. H., nimismies	3.

Toroisten pitäjä.

Afiamies: Hypén, F. A., pastori.	
Grotensfelt, N., maanviljelijä . . .	40.
Arpiainen, F., työmestari	3.
Cantell, J. F., kansakoulun- opettaja	3.
Cerikäinen S., kansakoulunopet- taja	3.
Forsberg, A., suutari	3.
Grotensfelt, A., rouwa	3.
Grotensfelt, K. D., katteini	3.
Grotensfelt, N. G., maanviljelijä	3.
Grotensfelt, N. H., waratuomari	3.
Grotensfelt, D., maisteri	3.
Gräsbad, A. F., kirkkoherra	3.
Grönroos, W., kauppias	3.
Haaranen, T., kontoristi	3.
Hakulinen, J., kauppias	3.
Hegerström, E. G., luttari	3.
Hendunen, P., ylihoitaja	3.
Huutokosken kansakoulu	3.
Hynninen, A., talollinen	3.
Hypén, F. A., pastori	3.
Hällström, A., aptekari	3.
Immonen, A., sahanhoitaja	3.
Immonen, D., talollinen	3.

Janhunen, P., talollinen	3.
Järnesfelt, J. L., waratuomari . .	3.
Kettunen, P., työnjohtaja	3.
Kettunen, P., talollinen	3.
Käärinen, D., kontoristi	3.
Lamminen, F., ylioppilas	3.
Lewäinen, G., talollinen	3.
Lindström, G., kasvanhoitaja . . .	3.
Marckula, K. G., pappi	3.
Melart, F., maanviljelijä	3.
Orman, F., "	3.
Popoff, J., kontoristi	3.
Rehbinder, D., paroni	3.
Rothman, A., postmestari	3.
Ruuth, F., talollinen	3.
Ruuth, S., kauppias	3.
Radjonoff, P., kauppalawelija . . .	3.
Schadewitz, G., hoitaja	3.
Schadewitz, K., kauppalawelija	3.
Skorodumoff, A., kontoristi	3.
Talonen, G. A., talollinen	3.
Teittinen, A., "	3.
Teittinen, A., kauppias	3.
Teittinen, A., talollinen	3.
Teittinen, A., lautamies	3.
Tuovinen, G., talollinen	3.
Wihonen, S., herastuomari	3.
Wihonen, K., talollinen	3.
Wilsakainen, J., "	3.
Wsbahl, J., kansakoulunopet- tajatar	3.

Pielisjärven pitäjä.

Afiamies: Berner, A. E., läänin- prowasti	
Berner, A., ylioppilas	3.
Berner, W., "	3.

Sulkawan pitäjä.

Afiamies: Lind, J. H., kappalainen.	
Forsman, A., nimismies	3.
Lindfors, F., maanviljelijä	3.
Lind, J. H., kappalainen	3.
Molander, E. M., kirkkoherra . . .	3.

Kangasniemen pitäjä.

Afiamies: Laitinen, S., kansakou- lunopettaja.	
Breitholtz, A., ylioppilas	3.
Eklund, K. W., ylioppilas	3.
Laitinen, S., kansakoulunopettaja	3.

Sirwensalmen pitäjä.

Chgnæus, P. A., pastori . . . 3.

Joutsan pitäjä.

Afiamies: Huttula, A., talollinen.

Gyllenbögel, L., ylioppilas . . . 3.

Luhangon pitäjä.

Afiamies: Kymälä, J., talollinen 40.

Hartolan pitäjä.

Afiamies: Schrowe, J. K., von, nimismies.

Danielsson, J. K., ylioppilas . . . 3.

Kristinan pitäjä.

Afiamies: Forsström, J., tuomari.

Forsström, K. G., ylioppilas . . . 3.

Sämeenlinnan lääni.**Raupunkia:****Tampere.**

Afiamies: Jernberg, J. E., maisteri.
Teräsajka, A. A., käsityöläinen 3.

Maaseurakuntia:**Kuoreveden kappeli.**

Afiamies: Zufelius, J., kappalainen.
Estola, J., herastuomari . . . 3.
Helén, S., luffari . . . . . 3.
Lehto, K., talollinen . . . . . 3.
Nilppola, K., kruununorppari . 3.
Peltola, H., talollinen . . . . . 3.
Wallkvisjoensuu, J., kirkkovaarti 3.

Kuoreveden pitäjä.

Afiamies: Peltonen, A., luffari.
Durchman, J., neiti . . . . . 3.
Durchman, J. Th. teknologi . . . 3.
Durchman, L., neiti . . . . . 3.
Durchman, L. H., ylioppilas . . . 3.

Pirkkalan pitäjä.

Afiamies: Wallenius J. F., kappalainen.
Bohm, K., työmies . . . . . 3.
Bräfel, C. ewestluutnantti . . . 3.
Bräfel, Th., neiti . . . . . 3.
Bräfel, C., " . . . . . 3.
Bräfel, G., " . . . . . 3.
Gerola, K., talollinen . . . . . 3.
Heikkilä, J. A., " . . . . . 3.

Helin, J. H., talonvouti . . . . . 3.
Hennäri, K., lautamies . . . . . 3.
Jaakkola, K., talollinen . . . . . 3.
Jaakkola, K. G., ylioppilas . . . 3.
Hintsa, K., talollinen . . . . . 3.
Kataisto, K., " . . . . . 3.
Knuutila, K., " . . . . . 3.
Lahtinen, K., ylioppilas . . . . . 3.
Leuku, M., talollinen . . . . . 3.
Lisjeros, K., kansakoulunopettaja 3.
Lindell, K., kirkkovaarti . . . . . 3.
Mittola, J., talollinen . . . . . 3.
Nikkilä, J., " . . . . . 3.
Ollgren, J., rouwa . . . . . 3.
Ollgren, M., neiti . . . . . 3.
Ollgren, S., " . . . . . 3.
Pahlman, A., rustimestari . . . . 3.
Penttilä, J. A., talollinen . . . . . 3.
Piispa, J., " . . . . . 3.
Pitkaniemi, C., wouraaaja . . . . 3.
Prowasti, H., talollinen . . . . . 3.
Seppälä, H., " . . . . . 3.
Siren, K. K., " . . . . . 3.
Siren, K. K., talollisen poika . . 3.
Späre, G., asessori . . . . . 3.
Sonell, J. F., luffari . . . . . 3.
Suuppa, K., talonemäntä . . . . . 3.
Tani, H., talollinen . . . . . 3.
Thuneberg, H., kauppias . . . . . 3.
Wallenius, A., neiti . . . . . 3.
Wallenius, J. F., kappalainen . . . 3.

Ylöjärven kappeli.

Afiamies: Mittola, A., talollinen.
Kulkola, C., talollinen . . . . . 3.

Pisjeström, K., talollinen	3.
Mikkola, A., "	3.
Mätkylä, P., "	3.
Rottbeck, W.	3.
Osilla, K., talollinen	3.
Pietikä, K., "	3.
Sadenius, A., kappalainen	3.
Sillman, A., talollinen	3.
Tiura, K., "	3.

Kangasalan pitäjä.

Afiamies: Meurman, A., kun- nallisuusneuvos.	
Wegehus, B., neiti	3.
Wegehus, J., "	3.
Wegehus, J. E., ylioppilas	3.

Wesilahden pitäjä.

Afiamies: Pohjola, G., kappalainen.	
Ahlman, K., luffari	3.
Bergius, E., maanviljelijä	3.
Limnell, W., kauppias	3.
Pitell, K., wouraja	3.
Pohjola, G., kappalainen	3.
Tanska, M., talollinen	3.
Tidén, G. maisteri	3.

Lempäälän pitäjä.

Afiamies: Richter-Sotawalta, talollinen	40.
Dunder, D.	3.
Erkkilä, A., talollinen	3.
Grahnfelt	3.
Harwiala, K., talollinen	3.
Helenius, J.	3.
Hietaniemi, W., talollinen	3.
Hintka, K., "	3.
Hus, G., "	3.
Jugman, H.	3.
Kauppiala, J., talollinen	3.
Kraft, D., kappalainen	3.
Kärppälä, K., talollinen	3.
Montell	3.
Näppilä, K., talollinen	3.
Palmfelt	3.
Taittonen, T., talollinen	3.
Tippa, K., "	3.

Luopioisten pitäjä.

Afiamies: Riikhiranta, H., talollinen.	

Heimaluhta, J., torppari	3.
Häki, J. A., talollinen	3.
Kaisanpoika, E., torppari	3.
Koivisto, K., talollisen poika	3.
Pöytänä, J., torppari	3.
Nieminen, K., "	3.
Nordberg D., neiti	3.
Regnell, A. D., insinööri	3.
Riikhiranta, H., talollinen	3.
Taipale, K., torppari	3.
Taipale, W., neiti	3.

Sauhon pitäjä.

Afiamies: Wuolijoki, J. K., ta- lollinen.	
Blomstedt, K. M., ylioppilas	3.
Kölsberg, A., leipuri	3.
Lindelöf, J. A., jum.opin toht.	3.
Olenius, D., luffari	3.
Paasonen, S., nimismies	3.
Pätiölä, H. J., talollinen	3.
Rantala, K. M., "	3.
Saarinen, J. W., wouraja	3.
Stålhammar, G. A., kansakou- lunopettaja	3.
Touru, K., talollinen	3.
Wiljanen, E., kansakoulunopettaja	3.
Wuolijoki, H., neiti	3.
Wuolijoki, J. K., talollinen	3.

Saunan pitäjä.

Afiamies: Idänpää-Heikkilä, J., talollinen	3.
Saarinen, W.	3.

Tanakkalan pitäjä.

Afiamies: Jusfilainen, K., talollinen.	
Brusila, J., talollinen	3.
Jusfilainen, K., "	3.
Jusfila, K., "	3.
Kiipola, K., "	3.
Sohlman, A., kansakoulunopet- tajatar	3.
Ylöstalo-Kerkola, K. W., talon- emäntä	3.

Lopen pitäjä.

Holming, F. W.	3.

Zammelán pitájá.

Astiamies: Toivonen, S., kansakoulunopettaja.	
Aejmelaens, A., kansakoulunopettajatar	3.
Grönlund, S. E., kappalainen	3.
Jaakola, J., talollinen	3.
Toivonen, S., kansakoulunopettaja	3.

Jokioisten kappeli.

Astiamies: Lindell, W. G., kappalainen.	

Arborelius, R., metsänhoitaja	3.
Enqvist, M., suutari	3.
Fontell, A., kauppias	3.
Hartelin, K. J., luffari	3.
Jaakola, K., talollinen	3.
Kahilainen, M., kansakoulunopettaja	3.
Könkő, K., talollinen	3.
Lindell, W. G., kappalainen	3.
Nylund, S., neiti	3.
Palm, E. D., ruukinijäntä	3.
Uusa, J., talollinen	3.
Wiberg, C., ruukinhoitaja	3.
Wigilant, K., woutti	3.

Turun lääni.**Kaupunkia:****Turku.**

Astiamiehiä: Piispa, J. W., kauppias ja Jahnsón, A. W., fil. tohtori.	
Ahlman, J.	3.
Almberg, E., maisteri	3.
Arrhenius, E. J., rehtori	3.
Bergbom, D., insinööri	3.
Borg, D. F., maisteri	3.
Bärlund, K. G., rehtori	3.
Forsman, E., howioif. kanslisti	3.
Forsman, S., rouwa	3.
Gummerus, G., howioif. neuvos	3.
Jahnsón, A. W., fil. tohtori	3.
Kjellman, M., maisteri	3.
Landell, A.	3.
Landell, L.	3.
Lindström, J.	3.
Malmgren, A., maisteri	3.
Nerwander, E.	3.
Nyberg, S., pappi	3.
Olsón, C.	3.
Renwall, A., rouwa	3.
Renwall, W. E., maisteri	3.
Reuter, E. E. F., lehtori	3.
Ridderström, E., rouwa	3.
Ridderström, K. F., opettaja	3.
Selander, J., maankanslisti	3.
Stenström, G. F.	3.
Wahlström, K. J., maisteri	3.
Westerling, F.	3.

Pori.

Astiamies: Berner, A., kansakouluntarkastaja.	
Berner, A., kansakouluntarkastaja	3.
Grönwall, K., ysioppilas	3.

Rauma.

Astiamies: Collan, J., lääketieteen tohtori.	
Almberg, D. neiti	3.
Andar, A. kauppias	3.
Cannelin, G. maisteri	3.
Carlsón, D. merikatteini	3.
Collan, J., lääketieteen tohtori	3.
Collan, A., rouwa	3.
Granström, A. W., kauppias	3.
Granström, B., neiti	3.
Granström, K., rouwa	3.
Grönberg, E. W., kauppias	3.
Halonen, G. kontoristi	3.
Heininen, J., kappalainen	3.
Hellsten, A., lestirouwa	3.
Hellsten, E., neiti	3.
Heurthén, S. A. maisteri	3.
Hirwinen, E., kappalainen	3.
Hultman, E., tullinhoitaja	3.
Kyrklund, A. proviisori	3.
Lindeberg, C. E.	3.
Pjungberg, E., neiti	3.
Pångjors, L., kauppias	3.
Panellius, J.	3.

Panielius, W., ylioppilas . . .	3.
Randen, E., rehtori . . .	3.
Rosendahl, S., kaupunginmittari	3.
Sallman, D., neiti . . .	3.
Sederström, G. A., kauppias . . .	3.
Stenius, J. L. . . .	3.
Söderlund J. W. . . .	3.
Timm, A. J. P., kauppias . . .	3.
Törnroth, F., pormestari . . .	3.
Westerling, B. F., merikatteini	3.
Westerling, D., " . . .	3.
Wilenius, G., kauppias . . .	3.

Mariehamn.

Astamies: Öberg, A., katteini.	
Sitkoff, N., kauppias . . .	40.
Jugman, K. J., " . . .	3.
Kandolin, K. M., rehtori . . .	3.
Montell, M., aptekari . . .	3.
Tamelander, S. A., kauppias . . .	3.
Tölsberg, J., koulunopettaja . . .	3.
Westerlund, L., rouwa . . .	3.
Westerlund, W., lääketieteen toh-	
tori . . .	3.
Öberg, A., katteini . . .	3.
Öberg, J., rouwa . . .	3.
Calonius, L., neiti . . .	3.

Maaseurakuntia:

Parkanon pitäjä.

Astamies: Juselius, N. J., pro-	
wasti.	
Brander, E., metsänhoitaja . . .	3.
Juselius, N. J., prowasti . . .	3.

Honkajoen kappeli.

Panielius, D., kappalainen . . .	3.
Kalliomäki, J., talollisenpoika . . .	3.
Lauholuoma, J., " . . .	3.
Lillsfors, T., luttari . . .	3.
Patokoski, D., talollinen . . .	3.
Rautio, A., kansakoulunopettaja	3.
Ylipaholuoma, M., talollinen . . .	3.

Norrmarkun pitäjä.

Astamies: Wahlroos, E., rouwa.	
Åhlström, A., ruutinpatroni . . .	100.
Ali-Linti, talollinen . . .	3.

Anttila, M., talonemäntä . . .	3.
Aulen, M., neiti . . .	3.
Bergsten, J., torppari . . .	3.
Boijer, B. D., nimismies . . .	3.
Bäckström, A., rouwa . . .	3.
Bäckström, E., neiti . . .	3.
Bäckström, G. S., ruukinhoitaja	3.
Bäckström, J., rouwa . . .	3.
Danielsson, R., " . . .	3.
Gestrin, J., " . . .	3.
Gestrin, M., " . . .	3.
Inberg, M., talonemäntä . . .	3.
Keitingi, J., talollinen . . .	3.
Kuuri, A., " . . .	3.
Kuuri, L., talonemäntä . . .	3.
Kuuri, W., talollisenpoika . . .	3.
Mellin, F., festiwiwari . . .	3.
Phaler, M., leskirouwa . . .	3.
Pietilä, J., talollinen . . .	3.
Tallqwist, J. S., firkojerra . . .	3.
Tomelius, W., talonemäntä . . .	3.
Wahlroos, A., maanmittari . . .	3.
Wahlroos, E., rouwa . . .	3.
Walli, K., talollinen . . .	3.
Yli-Linti, " . . .	3.

Rauman pitäjä.

Astamies: Vuhtonen, T., kansa-	
koulunopettaja . . .	3.

Suittisen pitäjä.

Astamies: Kiwiranta, D., ta-	
lollinen.	
Kiwiranta, D., talollinen . . .	40.
Etholm, M., kelloseppä . . .	3.
Franzén, J., puuseppä . . .	3.
Holmgren, J. F., nimismies . . .	3.
Härfölä, W., talollinen . . .	3.
Inberg, F., rouwa . . .	3.
Inberg, K. E., lääketieteen toh-	
tori . . .	3.
Juuttila, G., talollinen . . .	3.
Lyden, K. R., howioiteuden aus-	
kultantti . . .	3.
Lyden, D., talollinen . . .	3.
Marttila, W., " . . .	3.
Massa, J., " . . .	3.
Naatola, T. E., " . . .	3.
Rappari, G., " . . .	3.
Ridell, A., aptekari . . .	3.
Schultz, A., jahtiwouti . . .	3.

Takkula, K., talollinen . . .	3.
Tasfari, J., " . . .	3.

Behman pitäjä.

Astiamies: Salonius, S. kappalainen.	
Dalen, K., neiti	3.
Malin, E., "	3.
Roos, C. D., nimismies . . .	3.
Salonius, S., kappalainen . . .	3.
Salonius, J., rouva	3.

Paimion pitäjä.

Astiamies: Halkilahti, A., talollinen.	
Alastalo, D., talollinen	3.
Grönlund, G., kauppias	3.

Halkilahti, A., talollinen . . .	3.
Hättenberg, K., "	3.
Himmelros, S. J., pöhtori . . .	3.
Isotalo, J., talollinen	3.
Pinnell, A., maanviljelijä . . .	3.
Ruuth, E.	3.
Uitalo, W., talollinen	3.

Saltvikin pitäjä.

Astiamies: Hausen, M., maanviljelijä.	
Bomansson, D.	3.
Borisoff, A. J., kauppias . . .	3.
Hausen, K., waltioneuvos . . .	3.
Hausen, M., maanviljelijä . . .	3.
Hultman, M., kappalainen . . .	3.
Pignell, S. Th., agronomi . . .	3.
Pignell, P. A., nimismies . . .	3.

Hudenmaan lääni.

Kaupunkia:

Helsinki.

Astiamies: Swan, J., fil. kandidati.	
Cleve, J. J., professori	40.
Chygnæus, A., ylitarkastaja . . .	50.
Edlund, G. W., kirjakauppias . . .	40.
Järnefelt, A. F., eversti	40.
Koskinen, J., professori	40.
Snellman, J. W., senatori	40.
Ahlman, J., maisteri	3.
Ahlaqvist A. E., professori	3.
Amberg, E., ylioppilas	3.
Amnell, E. fil. kandidati	3.
Aspelin, E., maisteri	3.
Aspelin, J. K., "	3.
Avellan, C. C. senatinkamrerari . .	3.
Bachmansson, A., neiti	3.
Berg, E. raatimies	3.
Bergbom, E., neiti	3.
Bergbom, K., tohtori	3.
Bergroth, E., insinööri	3.
Bergman, A., neiti	3.
Blomstedt, A., tullinhoitaja	3.
Blomstedt, rouva	3.
Boehm, A., maisteri	3.
Boehm, G., kauppanvälittäjä	3.
Boehm, L., maisteri	3.
Boehm, D., neiti	3.

Brander, D. E., tilanomistaja . . .	3.
Bremer, K., rawiutolansääntä . . .	3.
Brenner, J., postinsihteri	3.
Brenner, M., maisteri	3.
Borg, E. G., lehtori	3.
Borenius, A., maisteri	3.
Bööt, E., dosenti	3.
Cajander, P., maisteri	3.
Castrén, K., "	3.
Cederberg, J., ylioppilas	3.
Cederhwarf, G., maisteri	3.
Christerson, N., ylioppilas	3.
Churberg, F., neiti	3.
Churberg, T., ylioppilas	3.
Churberg, W., maisteri	3.
Chydenius, E., neiti	3.
Chydenius, A. H., maisteri	3.
Chydenius, J. J., professori	3.
Dahlström, K., ylioppilas	3.
Dahlström, S., tuomari	3.
Donner, D., tohtori	3.
Ehrström, G., professori	3.
Ekroos, J. K., maisteri	3.
Elmgren, S., rouva	3.
Elmgren, K., maisteri	3.
Elmgren, S. G., professori	3.
Enlund, J., konttoristi	3.
Erich, T. W., maisteri	3.
Erwast, P. E., "	3.

Esen, A., rouwa	3.	Höijer, D., maisteri	3.
Esen, G., neiti	3.	Ignatius, K. F., tohtori	3.
Esen, J., konttoristi	3.	Ihalainen, kiskäli	3.
Esen, K. G., professori	3.	Inberg, J. J., insinööri	3.
Estlander, C. G., "	3.	Ingman, A., neiti	3.
Estlander, J. A., "	3.	Ingman, A. W., professori	3.
Europæus, M. A., ylioppilas	3.	Ingman, S. A., ylioppilas	3.
Fieandt, K., fil. kandidati	3.	Ingman, J., neiti	3.
Floman, A., neiti	3.	Jahnsen, A. E., maisteri	3.
Forstén, J., ylioppilas	3.	Johnson, L., neiti	3.
Forsman, F., rouwa	3.	Jäderholm, K. F., senatinkamreri	3.
Forsman, S., "	3.	Järveläinen, A., ylioppilas	3.
Forsman, J., tohtori	3.	Karikko, N., taideniukka	3.
Forsman, K. W., maisteri	3.	Keinänen, S. A., "	3.
Forsman, W., insinööri	3.	Kekoni, L. J., ylioppilas	3.
Friman, J., ylioppilas	3.	Kockström, W. K., maisteri	3.
Gené, A., maisteri	3.	Komonen, E., rouwa	3.
Godenhjelm, B. A., waratuomari	3.	Koskinen, A., kiskäli	3.
Godenhjelm, B. F., lehtori	3.	Koskinen, J., ylioppilas	3.
Godenhjelm, J., rouwa	3.	Kowero, K. A., maisteri	3.
Granfelt, A., maisteri	3.	Krohn, E., rouwa	3.
Granfelt, A. G., professori	3.	Krohn, J., dosenti	3.
Gripenberg, A., ylioppilas	3.	Kronqvist, A., maalarimestari	3.
Grotensfeldt, B., "	3.	Kulhem, S., maisteri	3.
Gustafsson, F., fil. kandidati	3.	Kyllänen, P. K., kiskäli	3.
Hahl, D., maisteri	3.	Lagerborg, R. D., latteini	3.
Hagman, A., "	3.	Lang, E., fil. maisteri	3.
Hagman, T. Ch. ylioppilas	3.	Leander, P., kiskäli	3.
Hallberg, C. S.	3.	Lemström, S., dosenti	3.
Hälonen, D.	3.	Liikanen, S., luutnantti	3.
Hännikainen, A. E., ylioppilas	3.	Lille, A., maisteri	3.
Hännikainen, P., maamittari	3.	Piljestränd, A., professori	3.
Hannula, S., ylioppilas	3.	Piljestränd, E. J., pastori	3.
Heikel, F., maisteri	3.	Pind, E., kauppias	3.
Helander, A. W., senatinkamreri	3.	Lindberg, A. F.	3.
Herlin, A. S., ylioppilas	3.	Linden, J. K., kansakoulunopettaja	3.
Herlin, K. A., laulunopettaja	3.	Lindgren, C.	3.
Hertzberg, K., maisteri	3.	Lindgren, K. E., maisteri	3.
Hirn, K., tohtori	3.	Lindhölm, S., "	3.
Hjelt, E., ylioppilas	3.	Lindroos, M., neiti	3.
Hjelt, D., professori	3.	Lindström, J., ylioppilas	3.
Homén, G. W., maisteri	3.	Lukander, S., neiti	3.
Homén, S., neiti	3.	Lundmark, F. W. M. B.	3.
Hornborg, M., ylioppilas	3.	Löfgren, E., rouwa	3.
Hougborg, R. A., maisteri	3.	Löfgren, V., fil. kandidati	3.
Hynén, D., koulunopettaja	3.	Lönnbäck G. F., ylioppilas	3.
Hårdh, E., maisteri	3.	Malmberg, A. J., maisteri	3.
Hårdh, S., teknologi	3.	Manninen, S., lukiolainen	3.
Hällström, K., professori	3.	Mechelin, L., professori	3.
Hällström, K. A.	3.	Meinander, G.	3.
Hämäläinen, K., ylioppilas	3.	Melart, A. W., rehtori	3.
Hämäläinen, L., urkuniesti	3.	Merilä, P., preparatori	3.
Högman, K., fil. kandidati	3.	Moberg, ylioppilas	3.

Rubin, A.	3.
Ruut, K. G.	3.
Schmidt, J.	3.
Silwenius, N.	3.
Sucksdorff, J.	3.
Ursin, A. af	3.

Tammisaari.

Afiamies: Floman, W., semi- narinjohtaja	
Aschan, A., tohtori	3.
Blomqvist, J. F.	3.
Cnehjelm, E. af, seminarinjohtaja	3.
Floman, W., seminarinjohtaja	3.
Grönroos, J. F., lehtori	3.
Hoffström, W., opettajatar	3.
Hultman, F.	3.
Lindqvist, W., lehtori	3.
Malin, K., maisteri	3.
Nyberg, B., lehtori	3.
Sohlström, D.	3.
Soldan, A., opettajatar	3.
Stadius, S.	3.
Sterholm, E.	3.

Drimattilan pitäjä.

Afiamiehiä: Hyvänen, K., kansakoulunopettaja (Kuiwannon koulupiiri), Kewalainen, M., kansakoulunopettaja (Särwickunnan koulupiiri), Kahma, J., kansakoulunopettaja (Luhitylsän koulupiiri), Mamp-

sten, J., kansakoulunopettaja (Heinämaan koulupiiri).	
Alastalo, S. M., neiti	3.
Bööt, J., talollinen	3.
Eskola, K.	3.
Hatola, K. G.	3.
Hyvänen, K., kansakoulunopettaja	3.
Isotalo, K. K., talollinen	3.
Knuutila, P., lautamies	3.
Koskinen, S., talollinen	3.
Kärkelä, K. G.	3.
Lampiainen, M.	3.
Mampsten, J., kansakoulunopett.	3.
Mampsten, M. E., neiti	3.
Mannula, K., talollinen	3.
Peltola, S. E.	3.
Pärkä, (Etholén) K., talollinen	3.
Ruhala, S.	3.
Kuokola, J., torppari	3.
Seppälä, J., talollinen	3.
Seppälä, J.	3.
Seppälä, M. K.	3.
Siivonen, J., renki	3.
Tirasala, A., talonemäntä	3.
Warpenius, J. A., talollinen	3.
Warpenius, K.	3.
Werenius, E. W., rakennusmestari	3.
Ylöstalo-Wilén, A., talollinen	3.
Ylöstalo-Dahlgren, Th. S., talollinen	3.

Lappilan asema.

Sundelin, Josef, asemanpäällikkö	3.
(Jatketaan.)	

Kansanwalistus-seuran päätarcoitus on Suomen kansalle toimittaa ja lewittää kansantajuista kirjallisuutta. Woidaksensa tätä mitä suurimmalla menestyksellä tehdä on seura perustanut waikutuksensa niin pieniin jäsenmaksuihin, että miltei jokaisen kansalaisen on mahdollista päästä seuran jäseneksi. Sen ohessa on seura säännöissään määrännyt, että jokainen jäsen saapi kappaleen kaikista niistä kirjoista, jotka seura kustantaa.

Mitä enemmän jäseniä seurassa on, sen suurempi määrä jokaisista kirjaa tulee sentähden lewitetyksi, ja mitä suurempia painoksia seura woi painattaa, sen halwemmaksi tulee joka eri kirja, ja sen useampia ja monilaatuisempia kirjoja voidaan toimittaa.

Niinkuin säännöistä näkee, pääsee seuran jäseneksi jokainen Suomen kansalainen joko siten, että hän kerrassaan maksaa neljäkymmentä markkaa, jolloin hän on seuran ikuihen jäsen, taikka kolmen markan wuotijalla maksamisella. Se joka kerran on ruwennut wuosijäseneksi, ei ole sentähden wastaisiksi sidottu joka wuosi maksamaan wuosimaksua, waan saapi seurasta luopua, milloin tahtoo, sekä myöskin taas uudestaan wuosimaksun suorittamisella ruweta seuran jäseneksi. Jäsenmaksut suoritetaan seuran asiamiehille, mutta niistä kunnista, joihin näitä ei ole vielä asetettu, voidaan ne lähettää suoraan seuran sihterille.

Mutta seuran toimia ei ole ainoastaan omien kustantamien kirjojen lewittäminen, sen tarcoitukseen kuuluu myös muidenkin kansalle sopiwien kirjojen kauppaa helpoittaa ja wälittää. Tämä wälittäminen tapahtuu asiamiesten kautta siten, että se, joka tahtoo ostaa niitä kirjoja, jotka seuran toimikunta on ottanut wälittääksensä, kuntansa asiamiehelle ilmoittaa kirjan nimen ja maksaa sen hinnan, jolloin tämä sen toimikunnalta hankkii. Paitsi sitä aikoo seura muutamilla paikoin maassa pitää kulkewia kirjakauppiaita.

Seuraawat kirjat owat seuran toimikunnan kautta saatawat:

Walittuja saarnoja. G. H. Spurgeonilta. Saarnaaja „Metropolitani Tabernakelissä“ Lontoossa. Suomennettu. Helsingissä. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjapainossa 1872. Hinta 80 penniä.

Nyky-ajan saarnamiehistä on Englantilainen Spurgeon etewimpiä innokkaan hartauden ja luontewan esitys-tawan puolesta. Ne saarnat, jotka tähän owat suomennetut, owat hänen parhaitansa ja ansaitsewat tulla yleisemmin tunnetuiksi.

K. Gerokin saarnoja. Saksaista suomentanut J. Krohn.
Neljä osaa. Hinta 80 penniä.

Nämä saarnat, jotka hartaaajen uskonnolliseen wakuutukseen perustawat, owat Krohn'in käännöksen kautta saaneet semmoisen kauniin ja sujuwan suomenkielisen muodon, kuin ne ansaitsewatkii. Eri wihkoina julkaistuina, ne owatkii huokeat ostaa ja tulewat niin-muodoin toiwettawasti paljon lewiämään.

Neuvoja Suomenmaan äiteille. Kirja kanjalle, kirjoittanut Maria, suomentanut K. H—n. Wiipurisja, Cleubergin ja kumppanien kustannuksella. Helsingisjä Theodor Sederholmin kirjapainosja 1871. Hinta 50 penniä.

Tämä hinnaltansa halpa kirja sijältää kalliin aarteen mitä parhaita ja hyödyllisimpiä neuvoja Suomen perhewaimoille ja äideille. Se siwä muoto, jolla se on kirjoitettu, se jalo kristillinen ja isänmaallinen henki, joka on sen ydin ja pohja, se harras mieli ja selwä äly, jolla sen tekijä on tunkeutunut kotojen sisimpiin sopukkoihin, se hieno siweyden tunto, jolla se ymmärtää niitä siwota ja puhdistaa, tekewät tästä kirjasta terwetulleen lahjan joka perheesjä, jossa jumalanpelko, isänmaanrakkauus, siweys ja puhtaauus pidetäään arwosja. Sen sijällys-luettelo on seuraawa I. Kotihartauus, II. Wanhimmat, lasten esikuuwat, III. Lapsista, IV. Uhkeruuus, V. Säästäwäisyyys, VI. Kielittelemisestä, VII. Särestys ja Siisteyys, VIII. Kauneus, IX. Ystävällisjet kaswot, X. Parannukset ja Keksinnöt, XI. Maamme. (Satt.)

Hinta: 60 penniä.

Näköispainos, Kvs-säätiön Arkisivistyksen digikirjasto

Digitoitu Suomen tiedekustantajien liiton Kopiostokorvauksista myöntämällä apurahalla.

Alkuperäinen julkaisu:

Kuinka Suomen kansa tuli lukutaitoon / kirjoittanut V. P. (Kansanvalistus-seuran toimituksia ; 1)

[Kansanvalistusseura]. (Helsingissä : Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjapainossa, 1875)

"Ynnä Gezelius vanhemman muotokuva."

Julkaisu sisältää myös Kansanvalistusseuran säännöt sekä listan jäsenistä ja johtokunnan jäsenistä.

V. P. = Petterson, Erik Viktor, 1834–1900

Kansanvalistusseuran toimituksia 1

YKL 38.509; YKL 92.4

historia: jäsenluettelot; kansansivistysjärjestöt;

kansanvalistus; kinkkerit; kirkkohistoria;

kulttuurihistoria; lukeminen; lukutaito; opetus;

suomen kieli Kansanvalistusseura (yhdistys);

Agricola, Mikael, n. 1510–1557;

Gezelius, Johannes, nuorempi, 1647–1718;

Gezelius, Johannes, vanhempi, 1615–1690

ISBN 978-951-9140-80-3

URN:ISBN:978-951-9140-80-3

Kvs-säätiö (Kansanvalistusseura sr)

Helsinki 2022